

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู แบ่งการนำเสนอออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง

ตอนที่ 2 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

ตอนที่ 3 ตัวแปรที่ส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 4 เทคนิคการวิเคราะห์ห้วงข้อประกอบเชิงยืนยัน

ตอนที่ 1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง

ความหมายของการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy)

แบนดูรา (Bandura, 1986, p. 391) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตน (Perceived Self-efficacy) หมายถึง การที่บุคคลตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะทำพฤติกรรมบางอย่างในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงได้หรือไม่ซึ่งสภาพการณ์นั้นบางครั้งอาจมีความคลุมเครือไม่ชัดเจน มีความแปลกใหม่ ไม่สามารถที่จะทำนายสิ่งที่เกิดขึ้นได้ และสภาพการณ์เหล่านี้มักจะทำให้บุคคลเกิดความเครียด

วูดและแบนดูรา (Wood & Bandura, 1989) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นบทบาทหลักในการควบคุมโดยผ่านแรงจูงใจ และการประสบความสำเร็จในการกระทำของบุคคลรวมถึงความพยายามที่บุคคลทุ่มเทลงไป และระยะเวลาที่บุคคลยืนหยัดต่อสิ่งนั้น บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูง จะมีความพยายามที่จะกระทำให้สำเร็จมากกว่าบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำ

กัสเคย์ และพาสซาโร (Guskey & Passaro, 1994, p. 628) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง เป็นคุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่มีผลทำให้บุคคลนั้นสามารถกระทำพฤติกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มากาเร็ต (Magaret, 1994, p. 194) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตนเอง เป็นการตัดสินใจความสามารถที่บุคคลมีต่อตนเองในการแสดงพฤติกรรมที่เฉพาะเจาะจงในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเองนี้จะเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในตนเองของบุคคลด้วย

เบนสัน และ ทิปเปตส์ (Bensons & Tippetts, 1995, p. 612) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถของตน เป็นความเชื่อมั่นในตนเองของบุคคลว่าตนเองมีความสามารถที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ประสบผลสำเร็จเพียงใด

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การรับรู้ความสามารถของตน หมายถึง การที่บุคคลพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเองว่าตนเองมีความสามารถที่จะพยายามจัดการ และกระทำพฤติกรรมในสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจงได้หรือไม่ โดยสามารถประเมินว่าตนเองจะประสบความสำเร็จเพียงใดในแต่ละสถานการณ์ ซึ่งบางครั้งอาจมีความคลุมเครือมีความแปลกใหม่ ไม่สามารถทำนายสิ่งที่เกิดขึ้นได้ และสถานการณ์เหล่านี้มักจะทำให้บุคคลเกิดความเครียดได้

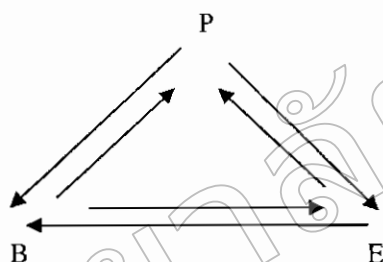
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนเอง

การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self-efficacy) เป็นทฤษฎีทางจิตวิทยาที่เสนอโดยอัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) แนวคิดที่สำคัญของทฤษฎีนี้คือ การเปลี่ยนแปลงทางจิตและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการทางปัญญาซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับความสามารถของตนเอง แมคดักซ์ และสแตนลีย์ (Manddus & Stanley, 1986, p. 112) กล่าวว่า ในบรรดาของกลไกของการกระทำ เพื่อให้บังเกิดผล บางประการไม่มีกลไกใดสำคัญไปกว่า ความเชื่อในความสามารถของตน แม้ว่าความรู้และทักษะจะเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุได้ แต่ก็ยังไม่เพียงพอ เพราะบุคคลมักไม่ปฏิบัติให้ดีที่สุด แม้เขาจะรู้ว่าต้องทำอะไรบ้าง ถ้าเขาไม่เชื่อว่าตนมีความสามารถพอที่จะกระทำ สอดคล้องกับ แบนดูรา (Bandura, 1986, p. 391) ที่กล่าวไว้ว่า การรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นการที่บุคคลตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งการเรียนรู้จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ถือเป็นประสบการณ์ที่มีผลควบคุมพฤติกรรมของบุคคล กล่าวคือ มีการใช้ประสบการณ์เดิมมาคาดคะเนอีกเหตุการณ์หนึ่งที่จะเกิดขึ้นตามมา ทำให้เกิดความมั่นใจในการลงมือกระทำหรือตัดสินใจไม่กระทำก็ได้ เมื่อประเมินว่าตนมีความสามารถสูง มีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมหรือสถานการณ์ที่ต้องเผชิญ และพฤติกรรมนั้น ไม่ยากเกินความสามารถของตนจะนำไปสู่การกระทำ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการคงอยู่ของพฤติกรรมนั้น ๆ ไว้ แบนดูรา (Bandura, 1977, pp. 9-10) กล่าวว่า การอธิบายการเกิดพฤติกรรมของบุคคล ไม่อาจอธิบายได้ด้วยกรอบแนวคิดให้เป็นแบบจำลองที่มีเพียงทิศทางเดียว (Unidirectional Model) หรือเป็นแบบจำลองสองทิศทาง (Bidirectional Model) ระหว่าง ปัจจัยภายในตัวบุคคลกับปัจจัยสภาพแวดล้อมเท่านั้น เนื่องจากพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ขององค์ประกอบหลายอย่าง ผสมผสานกัน ระหว่างพันธุกรรม สภาพแวดล้อม สังคม ประสบการณ์และความสามารถเฉพาะตัว

ของบุคคล จนยากที่จะตัดสินใจว่าพฤติกรรมนั้น ๆ เกิดจากองค์ประกอบใด โดยเฉพาะสาเหตุของพฤติกรรมที่เกิดขึ้น อาจมาจากปัจจัยร่วมของตัวแปร 3 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยภายในตัวบุคคล (Internal Personal Factor = P)
2. ปัจจัยพฤติกรรม (Represents Behavioral = B)
3. ปัจจัยสภาพแวดล้อม (External Environmental = E)

ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นได้ชัดเจน ดังภาพ

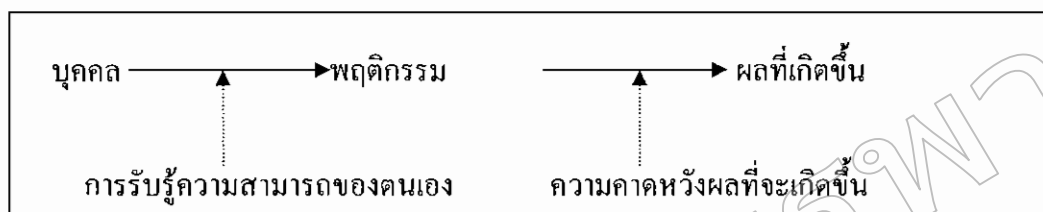
ภาพที่ 3 แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในตัวบุคคล (P) ปัจจัยพฤติกรรม (B) และปัจจัยสภาพแวดล้อม (E) (Bandura (1997, p. 6)

การคาดหวังในความสามารถของตนเอง และการคาดหวังในด้านผลของการกระทำ การรับรู้ความสามารถของตนเอง มีผลต่อการตัดสินใจที่จะกระทำพฤติกรรมนั้นได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับความคาดหวังของบุคคล 2 ประการ ดังนี้

1. ความเชื่อในความสามารถของตนเอง (Efficacy Believe) หมายถึง ความเชื่อหรือความมั่นใจในความสามารถของตนเองที่เป็นตัวกำหนดการแสดงออกของพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ
2. ความคาดหวังถึงผลลัพธ์ของการกระทำ (Outcome Expectation) หมายถึง ความเชื่อหรือการรับรู้ของบุคคลว่ากิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ตนเองกระทำนั้น สามารถนำไปสู่การกระทำทั้งทางบวกและทางลบ นั่นก็คือ การคาดคะเนของบุคคลว่าถ้ากระทำพฤติกรรมนั้นแล้วจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ตนเองคาดหวังไว้

แบนดูรา เชื่อว่าถ้าพึ่งเพียงแค่ความเชื่อทั่ว ๆ ไปไม่สามารถทำให้เข้าใจหรือทำนายพฤติกรรมที่แท้จริงของบุคคลได้ตลอดไป และได้เน้นให้เห็นว่า ความเชื่อทั่วไปไม่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับความจริง ๆ ในสถานการณ์เฉพาะที่บุคคลเผชิญอยู่ หมายความว่าแม้บุคคลจะมีความเชื่อทั่วไปกับพฤติกรรมนั้น ๆ แต่ถ้าในสถานการณ์เฉพาะแล้วบุคคลอาจจะไม่ได้เชื่อเหมือนกับความเชื่อทั่วไปก็ได้ แม้ว่าจะเป็นพฤติกรรมเดียวกันก็ตาม ทั้งนี้ แบนดูรา (Bandura)

เชื่อว่าการเกิดพฤติกรรมของบุคคลเกิดจากความเชื่อหรือความคาดหวัง 2 ส่วน ที่ถือเป็นองค์ประกอบหลักของแนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเอง ดังภาพ

ภาพที่ 4 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น (Bandura, 1997, p. 22)

จากภาพที่ 4 อาจสรุปได้ว่า การที่บุคคลจะกระทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งได้นั้นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญ 2 ประการ คือ การรับรู้ความสามารถของตนเอง และความคาดหวังผลที่จะได้รับหลังจากการกระทำพฤติกรรมนั้น ซึ่งการที่เราต้องการให้บุคคลมีพฤติกรรมตามที่เรารับรองต้องการไม่เพียงแต่เราจะสร้างให้บุคคลมีความคาดหวังแล้ว แต่จะต้องให้เขามีความเชื่อว่าเขาสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ได้ด้วย ซึ่งพฤติกรรมและสภาวะทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำในระดับที่แตกต่างกันได้ สามารถแสดงให้เห็นได้ ดังภาพที่ 5

ความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้น	
การรับรู้ความสามารถของตนเอง	สูง
	ไม่เห็นด้วย ควรจะทำ เกิดการกระทำ มีความพึงพอใจ
ต่ำ	ไม่สนใจ หลีกเลี่ยงที่จะไม่ทำแน่นอน รู้สึกหมดคุณค่า เกิดความท้อถอยไม่กระทำ
	ต่ำ
สูง	

ภาพที่ 5 แสดงพฤติกรรมและสภาวะทางอารมณ์ที่เกิดจากการรับรู้ความสามารถของตนเองและความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำในระดับที่แตกต่างกัน (Bandura, 1997, p. 20)

จากภาพที่ 5 ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในความสามารถของตนเองกับความคาดหวังในผลลัพธ์จากการกระทำที่จะเกิดขึ้น ซึ่งมีผลต่อการเกิดพฤติกรรมได้ว่าบุคคลใดที่มีความเชื่อในความสามารถของตนเองสูงและคาดหวังว่าจะได้รับผลดีจากการแสดงพฤติกรรม บุคคลนั้นย่อมมีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นอย่างแน่อน โดยมักจะประสบความสำเร็จในการกระทำรวมทั้งเพิ่มระดับการเห็นคุณค่าในตนเอง (Self - Esteem) มากขึ้นด้วย ตรงกันข้ามบุคคลที่มีความเชื่อในความสามารถของตนเองต่ำและคาดหวังว่าจะได้รับผลเสียจากการแสดงพฤติกรรม ย่อมจะมีแนวโน้มที่จะตัดสินใจไม่แสดงพฤติกรรมนั้น ๆ บุคคลที่มีความเชื่อในความสามารถของตนเองสูง มักจะมีความคาดหวังในผลลัพธ์จากการกระทำกิจกรรมหรือพฤติกรรมสูงไปด้วย ขณะที่บุคคลที่มีความเชื่อในความสามารถของตนเองต่ำก็มักจะมีคาดหวังในผลลัพธ์จากการกระทำกิจกรรมหรือพฤติกรรมในระดับปานกลางหรือต่ำลงไปด้วยเช่นกัน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาโดยส่วนใหญ่พบว่า ความเชื่อในความสามารถของตนเองส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมมากกว่าความคาดหวังในผลลัพธ์จากการกระทำ การรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นการตัดสินใจความสามารถของบุคคลในการจัดการหรือกระทำพฤติกรรมในรูปแบบที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จ ส่วนความคาดหวังในผลลัพธ์ของการไม่เห็นด้วย เกิดการกระทำอาจจะกระทำ มีความพึงพอใจไม่สนใจ รู้สึกหมดคุณค่าหลีกเลี่ยงที่จะไม่ทำแน่นอน เกิดความท้อแท้ ไม่กระทำ การรับรู้ความสามารถของตนเองเป็นการตัดสินใจความสามารถของบุคคลในการจัดการหรือกระทำพฤติกรรมในรูปแบบที่จะทำให้ประสบผลสำเร็จ ส่วนความคาดหวังในผลลัพธ์ของการกระทำเป็นการตัดสินใจในสิ่งที่เกิดขึ้นตามมาจากการกระทำพฤติกรรมนั้น

แหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถของตนเอง

ในการพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเองนั้น แบนดูรา (Bandura, 1986) เสนอว่ามีอยู่ด้วยกัน 4 วิธี คือ

1. ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ (Mastery Experience) เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้บุคคลพัฒนาการรับรู้ความสามารถของตนเอง เนื่องจากประสบการณ์ และความสำเร็จจะทำให้เพิ่มความสามารถของตนเองขึ้น บุคคลจะเชื่อว่าเขาสามารถที่จะทำกิจกรรมใด ๆ ให้สำเร็จได้ การได้รับความสำเร็จได้สร้างความเชื่อที่เข้มแข็งเกี่ยวกับความสามารถของบุคคล ทำให้เขาเชื่อว่าเขามีความสามารถกระทำเช่นนั้น จะทำให้เขาใช้ทักษะที่ได้รับการฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด บุคคลที่รับรู้ว่าคุณมีความสามารถนั้น จะไม่ยอมแพ้อะไรง่าย ๆ แต่จะพยายามทำงานต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ต้องการ ตรงกันข้ามกับความล้มเหลวที่ทำลายความเชื่อนี้โดยเฉพาะความล้มเหลวที่เกิดขึ้นก่อนที่ความรู้สึกเกี่ยวกับความสามารถจะก่อตัวขึ้นอย่างมั่นคง ถ้าคนเราได้รับความสำเร็จโดยง่ายก็จะคาดหวังว่าจะได้รับผลที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และทอดทิ้งได้ง่ายเมื่อ

พบกับความล้มเหลวความรู้สึกที่ยึดหยุ่นเกี่ยวกับความสามารถต้องอาศัยการได้รับประสบการณ์ โดยการเผชิญกับปัญหาอุปสรรคและการใช้ความพากเพียรพยายาม

2. การได้เห็นประสบการณ์ของผู้อื่นที่ประสบความสำเร็จ (Vicarious Experience)

ความเชื่อเกี่ยวกับความสามารถอาจเปลี่ยนแปลงได้จากการถ่ายทอดความสามารถและการเปรียบเทียบกับความสำเร็จของผู้อื่น การที่ได้สังเกตรูปแบบแสดงพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนและประสบความสำเร็จ ก็จะทำให้ผู้ที่สังเกตพัฒนาการรับรู้ว่าคุณมีความสามารถที่จะทำงานได้สำเร็จ เช่นเดียวกันหากมีความพยายามและไม่ย่อท้อ รูปแบบจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งที่สนับสนุนการรับรู้ความสามารถได้ ลักษณะของการใช้รูปแบบที่ส่งผลต่อความรู้สึกว่าเรามีความสามารถที่จะทำได้นั้น ได้แก่ การแก้ปัญหาของบุคคลที่มีความวิตกกังวลต่อสิ่งต่าง ๆ โดยที่ให้คุณดูรูปแบบที่มีลักษณะคล้ายกับตัวเองก็สามารถทำให้ลดความกลัวต่าง ๆ เหล่านั้นได้

3. การใช้คำพูดชักจูง (Verbal Persuasion) การใช้คำพูดกับบุคคลเพื่อพยายามทำให้เขามี

ความมั่นใจ และเชื่อว่าสามารถกระทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งให้สำเร็จได้นั้น จะช่วยให้บุคคลมีกำลังใจ มีความเชื่อมั่นในการกระทำพฤติกรรมต่าง ๆ และพยายามทำพฤติกรรมต่าง ๆ ให้สำเร็จ อันจะส่งผลให้บุคคลมีการรับรู้ความสามารถของตนเองเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้ที่ใช้คำพูดชักจูงด้วย นั่นคือต้องเป็นคนที่ผู้ถูกชักจูงให้ความเชื่อถือไว้วางใจ และมีความสำคัญในทางใดทางหนึ่งต่อตัวบุคคล และสิ่งที่พูดออกไปต้องอยู่ในกรอบของความเป็นจริงด้วย หากคำพูดที่ใช้ชักจูงนี้ไม่ตรงกับความเป็นจริง ก็จะทำให้ผู้ถูกชักจูงล้มเหลวและผู้ชักจูงก็จะขาดความไว้วางใจในตัวผู้ชักจูงที่มีอิทธิพลต่อเขา

4. สภาวะทางกายและอารมณ์ (Physiological and Emotional Arousal) บุคคลจะรับรู้ว่า

ตนเองตื่นเต้น มีความวิตกกังวลหรือความกลัวจากการกระตุ้นของร่างกาย ในสภาวะที่ร่างกายถูกกระตุ้นมากมักจะทำให้การทำงานได้ผลไม่ดี หากบุคคลรับรู้ว่าคุณมีความวิตกกังวลในระดับสูง บุคคลจะมีการรับรู้ความสามารถของตนเองในการทำงานนั้นระดับต่ำ ส่วนอารมณ์ (Mood) ที่มีผลกระทบต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับความสามารถของบุคคลเช่นเดียวกัน กล่าวคือ อารมณ์ทางบวกจะส่งเสริมการรับรู้ความสามารถของตน ขณะที่อารมณ์ทางลบ เช่น ผิดหวัง เสียใจ จะทำให้การรับรู้ความสามารถของตนเองลดลง

การวัดการรับรู้ความสามารถของตน

แบนดูรา (Bandura, 1977, pp. 84-85) ได้กล่าวถึง การวัดการรับรู้ความสามารถของตน แบ่งออกเป็น 3 มิติ ได้แก่

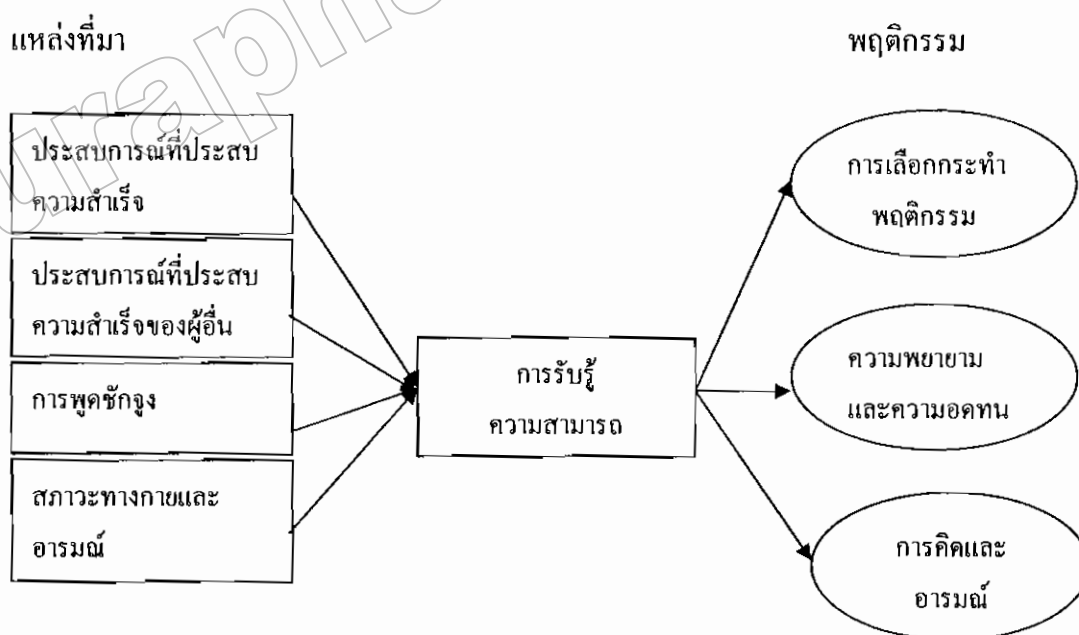
มิติที่ 1 ระดับของความยาก (Magnitude) คือ การรับรู้ความสามารถของตนเองจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลในการกระทำพฤติกรรมหนึ่ง หรือแตกต่างกันในบุคคลคนเดียวกันเมื่อต้องทำพฤติกรรมที่มีความยากง่ายแตกต่างกัน

มิติที่ 2 ความเข้มหรือความมั่นใจ (Strength) เป็นความมั่นใจที่บุคคลคิดว่าตนสามารถทำงานได้ในระดับที่ความยากต่าง ๆ ถ้าการรับรู้ความสามารถของตนเองมีความเข้มหรือความมั่นใจน้อย คือ บุคคลไม่มั่นใจในความสามารถของตนเอง เมื่อประสบเหตุการณ์ที่ไม่เป็นไปตามที่รับรู้ จะทำให้การรับรู้ความสามารถของตนเองลดลง แต่ถ้ามีความเข้มหรือความมั่นใจมาก บุคคลจะมีความบากบั่นพยายามมาก แม้ว่าจะประสบเหตุการณ์ที่ไม่สอดคล้องกับที่รับรู้บ้างก็ตาม

มิติที่ 3 การนำไปใช้กับสถานการณ์อื่น (Generality) การรับรู้ความสามารถของตนเองอาจจะนำไปใช้จากสถานการณ์หนึ่งไปสู่สถานการณ์อื่นในปริมาณที่แตกต่างกันได้ประสบการณ์บางอย่างไม่ทำให้การรับรู้ความสามารถของตนเองที่มีนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นได้

จากมิติทั้ง 3 มิติ ที่ แบนดูรา (Bandura) กล่าวไว้ข้างต้น ส่วนใหญ่จะวัดใน 2 มิติ คือ วัดระดับความยาก และ วัดความมั่นใจหรือความเข้ม ส่วนการวัดการนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นมักจะไม่นับวัดกันในบริบทขององค์การ

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดอาจเสนอเป็น โมเดลการรับรู้ความสามารถของตนเองตามแนวคิดของแบนดูรา (Bandura, 1997) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างแหล่งที่มาการรับรู้ความสามารถของตนเองและผลที่ตามมาของการรับรู้ความสามารถของตนเองได้ดังนี้

ภาพที่ 6 โมเดลการรับรู้ความสามารถของตนเองของแบนดูรา (Bandura)

กระบวนการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self-Efficacy Activate Process)

การรับรู้ความสามารถของตนเอง จะมีผลต่อกระบวนการ 4 อย่าง กระบวนการทั้ง

4 ประการนี้จะส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคลดังต่อไปนี้ (Bandura, 1977, pp. 71-81)

1. กระบวนการทางปัญญา (Cognitive Process) การรับรู้ความสามารถของตนเองจะมีผลต่อกระบวนการทางปัญญารูปแบบ พฤติกรรมของบุคคลส่วนมากมีจุดมุ่งหมายซึ่งถูกกำกับโดยการตั้งเป้าหมายไว้ล่วงหน้า การตั้งเป้าหมายของบุคคลจะได้รับอิทธิพลจากการประเมินความสามารถของตนเอง คนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะตั้งเป้าหมายที่สูง และท้าทายมีความมุ่งหมายที่จะบรรลุเป้าหมายมากกว่าคนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำ และรูปแบบพฤติกรรมส่วนใหญ่มักเริ่มจากรูปแบบการคิด เป็นการสร้างภาพการณ์ล่วงหน้า และยืบทอดบุคคลที่มีความรู้ความสามารถสูงจะสร้างภาพแห่งความสำเร็จนี้จะช่วยแนะแนวทางและสนับสนุนการกระทำ ส่วนบุคคลที่สงสัยในความสามารถของตนเอง จะสร้างความล้มเหลวไว้ล่วงหน้า กระบวนการคิดจึงทำให้บุคคลทำนายเหตุการณ์ และพัฒนาแนวทางที่จะควบคุมสิ่งที่จะมีผลต่อการดำรงชีวิตของตนเอง ในสภาพการณ์เรียนรู้ บุคคลมุ่งเน้นไปที่ความรู้ของคนที่แสดงความคิดเห็นเพื่อรวบรวมปัจจัยต่าง ๆ นำไปสู่การตรวจสอบ โดยบุคคลจะพิจารณาประเมินตนเองอีกครั้งจากผลการกระทำระยะสั้น และระยะยาว จัดจำปัจจัยต่าง ๆ ที่ถูกตรวจสอบและจำว่าตนเองจะทำงานให้ได้ดีได้อย่างไร

การเผชิญสภาพการณ์ที่มีความกดดัน อุปสรรค หรือความล้มเหลว บุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถต่ำจะมีความวิตกกังวลที่เอาแน่นอนอะไรไม่ได้ เกิดความพึงพอใจตนเองในระดับต่ำ และคุณภาพการทำงานจะด้อยลง ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถสูงจะตั้งเป้าหมายที่ท้าทาย และใช้การวิเคราะห์ที่ดีในการที่จะบรรลุผลสำเร็จ

2. กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) การรับรู้ความสามารถของตนเองมีบทบาทสำคัญในการจูงใจตนเอง การจูงใจของบุคคลส่วนใหญ่อยู่ในรูปของกระบวนการคิด บุคคลจะมีการจูงใจตนเองและชี้แนะการกระทำของตนเองโดยการคิดล่วงหน้า บุคคลจะสร้างความเชื่อจากการคิดว่าตนเองสามารถทำอะไรก็ได้ และมีความคาดหวังถึงผลของการกระทำ บุคคลจะตั้งเป้าหมาย และวางแผนการกระทำของตนเอง รูปแบบการจูงใจทางความคิดมีลักษณะแตกต่างกัน 3 ลักษณะ คือ การระบุสาเหตุการคาดหวัง ผลและเห็นคุณค่า และการตั้งเป้าหมาย ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเองจะมีบทบาทต่อการจูงใจทางความคิดทั้ง 3 ลักษณะ ดังนี้

2.1 การรับรู้ความสามารถของตนเองมีอิทธิพลต่อการระบุสาเหตุ คนที่มีการรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำ ก็จะอ้างสาเหตุของความล้มเหลวนั้นว่าเกิดจากตนเอง ไม่มีความ

สามารถจึงล้มเหลว การระบุอย่างสาเหตุนี้มีผลต่อการตั้งใจ การกระทำ และปฏิกิริยาอารมณ์ โดยผ่าน การรับรู้ความสามารถของตนเอง

2.2 การคาดหวัง และเห็นคุณค่า แรงจูงใจจะถูกควบคุมโดยการคาดหวังผลจากการกระทำ แต่บุคคลจะกระทำพฤติกรรมภายใต้ความเชื่อที่ว่าตนเองสามารถทำอะไรได้ และความเชื่อในในผลที่เกิดจากการกระทำ อิทธิพลของการคาดหวังผล และเห็นคุณค่าจะเป็นแรงจูงใจให้บุคคลกระทำพฤติกรรมนั้นส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของตนเอง

2.3 การตั้งเป้าหมาย บุคคลจะตั้งเป้าหมายที่ท้าทาย และประเมินผลย้อนกลับเป้าหมายที่ตั้งไว้ การตั้งเป้าหมายที่ท้าทายจะทำให้แรงจูงใจเพิ่มขึ้นและมีระดับคงที่ เป้าหมายต่าง ๆ จะมีอิทธิพลต่อบุคคล โดยผ่านกระบวนการภายในตนเองมากกว่าจะเป็นการควบคุมแรงจูงใจ และพฤติกรรมโดยตรง แรงจูงใจนั้นมีพื้นฐานมาจากการตั้งเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเกี่ยวข้องทางปัญญา โดยการทำให้เกิดความพอใจในตนเองจากเป้าหมายที่ตั้งไว้ พฤติกรรมของบุคคลจะมีทิศทางและสร้างแรงจูงใจเพื่อให้ยังคงใช้ความพยายามต่อไป จนกระทั่งบรรลุเป้าหมาย บุคคลจะพึงพอใจในตนเองในการบรรลุเป้าหมายที่มีคุณค่า และส่งเสริมให้ตนเองใช้ความพยายามมากขึ้น โดยความไม่พอใจกับการกระทำที่ต่ำกว่ามาตรฐาน แรงจูงใจจากเป้าหมายหรือมาตรฐานส่วนบุคคลจะได้รับผลจากอิทธิพลในตนเอง 3 ประเภท ดังนี้ ความพึงพอใจ และไม่พึงพอใจในการกระทำ การรับรู้ความสามารถของคนที่จะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ และการปรับปรุงการตั้งเป้าหมายด้วยกระบวนการของตนเอง

3. กระบวนการทางความรู้สึกและอารมณ์ (Affective Process) การรับรู้ความสามารถของตนเองจะมีผลต่อความเครียด และความกดดันเมื่อเผชิญกับสภาพการณ์ที่ลำบากมีอุปสรรค และมีผลต่อระดับความจูงใจ บุคคลที่เชื่อในความสามารถของตนเองจะสามารถควบคุมความเครียดที่จะทำให้เกิดความวิตกกังวลได้ แต่คนที่เชื่อว่าตนเองไม่มีความสามารถจะมีความวิตกกังวลสูง และมองว่าสภาพแวดล้อมที่เขาอยู่เต็มไปด้วยอันตราย และมีความกังวลกับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ความวิตกกังวลไม่เพียงแต่ได้รับอิทธิพลจากการรับรู้ความสามารถที่กระทำพฤติกรรม แต่ยังได้รับอิทธิพลจากการรับรู้ความสามารถด้านการควบคุมความคิดที่รบกวนด้วย การรับรู้ความสามารถด้านการควบคุมความคิดอันก่อให้เกิดความเครียด และกดดันทั้งการรับรู้ความสามารถในการจัดการ และการรับรู้ความสามารถในการควบคุมความคิดจึงทำงานร่วมกันที่จะช่วยลดความวิตกกังวลและพฤติกรรมหลีกเลี่ยง

4. กระบวนการเลือก (Selection Process) การรับรู้ความสามารถของตนเองจะมีผลต่อการเลือกกระทำพฤติกรรม โดยบุคคลที่เลือกกระทำในสถานการณ์ที่เขาเชื่อว่าเขาทำได้และหลีกเลี่ยงสถานการณ์ หรือกิจกรรมที่บุคคลเขาเชื่อว่าเกินความสามารถตนเองที่ทำได้ บุคคลที่มีกร

รับรู้ความสามารถของตนเองสูงจะเลือกงานที่มีลักษณะท้าทาย ส่วนบุคคลที่รับรู้ความสามารถของตนเองต่ำจะทอดทิ้งและหลีกเลี่ยงงาน เป็นการปิดโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเอง

ตามแนวทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนเองจะสามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของบุคคลได้ต้องผ่านกระบวนการรับรู้ทางปัญญาเสียก่อน และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงทางปัญญาแล้วก็จะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลตามการตัดสินใจความสามารถของตนเอง ซึ่งความสามารถนี้ต้องอาศัยทักษะทางปัญญา สังคม และพฤติกรรมซึ่งจะทำให้เกิดรูปแบบพฤติกรรมตามสถานการณ์เฉพาะนั้น ๆ ซึ่งการรับรู้ความสามารถของตนเองนี้จะไม่ได้ขึ้นอยู่กับทักษะที่บุคคลมีอยู่ในขณะนั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับความคิดของบุคคลว่า เขาสามารถทำอะไรได้ด้วยทักษะที่เขามีอยู่ (Bandura, 1986)

ตอนที่ 2 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

ความหมายของครู

ครู คือบุคคลที่ได้รับการยกย่องและนับถือจากชาวโลกให้เป็นปูชนียบุคคล อันเนื่องมาจากความเสียสละอันยิ่งใหญ่ในการอบรมสั่งสอนเด็กและเยาวชนให้ตระหนักถึงการกระทำในสิ่งที่ถูกหรือผิด ดีหรือเลว อันเป็นสิ่งที่มีความค่าสูง และยังมีภาระหน้าที่ที่ต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และสนองนโยบายของรัฐบาล เพื่อให้การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเป็นผลสำเร็จ นั้นหมายถึง ครูต้องเปลี่ยนพฤติกรรมให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปฏิรูปการศึกษาต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ มีสำนึกและตระหนักถึงภารกิจ มีวิสัยทัศน์ มีเจตคติที่ดีในหน้าที่ และมีความรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาเพื่อให้นักเรียนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2539, หน้า 10) กล่าวถึงครูไว้ว่า ครูในอดีตและปัจจุบัน ครู คือ ผู้สอน ผู้บอก และตัวแทนขององค์ความรู้ ครูในปัจจุบันและอนาคต หมายถึง หัวข้อต่อไปนี้

1. นักวางแผน โดยช่วยให้ผู้เรียนรู้จักวางแผนการเรียน และวางแผนชีวิตของคนได้อย่างเหมาะสม
2. นักจัดการ โดยใช้ความรู้ความสามารถทางการจัดการ เพื่อการจัดการทั้งในและนอกห้องเรียน
3. นักอำนวยความสะดวก โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้การเรียนการสอนตอบสนองความต้องการของนักเรียน

4. นักวิจัย โดยสามารถศึกษาค้นคว้าอย่างรู้ถึงกระบวนการที่จะทำให้นักเรียนเติบโตเต็มตามศักยภาพด้วยตนเอง ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ขึ้นมาใหม่

5. นักสอน โดยเน้นการสอนในลักษณะของการชี้แนะกระบวนการ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ยิ่งไปกว่านั้นครูควรเป็นผู้นำทางปัญญาที่จะนำศิษย์ไปสู่แสงสว่างในการดำเนินชีวิต

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (2541, หน้า 27-29) กล่าวถึงครูไว้ดังนี้

“ครูบาอาจารย์ที่ท่านตั้งมั่นอยู่ในศีล ที่ปรากฏชัดเจนแก่ใจของผู้ที่ไม่มีอคติจนเกินไป นักแม่ท่านจะเป็นผู้ที่ไม่สมบัติพัสถานใดเลย นอกจากปัจจัย 4 แต่ท่านก็เป็นผู้ที่ได้รับความยกย่องสรรเสริญทุกแห่งหน ทุกจิตใจผู้คนที่สว่างพอจะเห็นคุณค่าสูงสุดของศีล จริยเช่นนั้นหรือไม่ พึงพิจารณาด้วยดี”

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของครูไว้ว่า ครู คือ บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการ ต่างๆ ในสถานศึกษาทั้งของรัฐบาลและเอกชน

สรุปได้ว่าครูมีความหมายเป็น 2 นัยด้วยกัน คือครูมีความหมายทางธรรม และ ความหมายทางโลก โดยครูในความหมายทางธรรม หมายถึง บุคคลที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเอาชนะกิเลสหรือรอดพ้นจากทุกข์ ถือเป็นผู้กตสถานะทางวิญญาณของผู้เรียนให้สูงขึ้น ส่วนในความหมายทางโลก ครู หมายถึง ผู้นำทางปัญญาที่จะนำศิษย์ไปสู่จุดมุ่งหมาย โดยที่ครูเป็นผู้วางแผน ส่งเสริมให้การเรียนการสอนสนองความต้องการของผู้เรียน เป็นผู้ที่มีความตระหนักในความเป็นครู มีวิญญาณของความเป็นครู สามารถถ่ายทอดความรู้ได้ด้วยวิธีการเรียนการสอนที่หลากหลายที่เป็นกระบวนการมีเทคนิคในการจัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็ก เป็นผู้เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นและสังคม เป็นตัวอย่างที่ดีในด้านคุณธรรม จริยธรรมทั้งในด้านความซื่อสัตย์ ความหนักแน่น และความอดทน เป็นผู้ให้ความรู้ทางวิชาการและแสงสว่างทางปัญญา สามารถใช้องค์ความรู้ ทักษะกระบวนการ ประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนพัฒนาให้มีทักษะพื้นฐานของโลกยุคใหม่อย่างพอเพียง รู้จักคิดวิเคราะห์มีวิจารณญาณต่อสิ่งต่าง ๆ รวมถึงการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อธรรมชาติเพื่อให้เกิดลักษณะที่พึงประสงค์ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้ครูยังเป็นผู้ที่ใฝ่รู้ หมั่นศึกษาค้นคว้า เพื่อสร้างความรู้ใหม่ที่จะนำไปสนับสนุนการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จ

บทบาทและหน้าที่ของครู

ครูนับเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ เพราะครูต้องมีหน้าที่พัฒนาคน พัฒนาความรู้ พัฒนาความคิด และพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชนของชาติ

เพื่อให้เป็นคนที่มีความรู้ของสังคม ครูเป็นบุคคลที่แสดงออกซึ่งพฤติกรรมให้เด็กรับรู้ จึงจำเป็นต้องอยู่ในบทบาทและหน้าที่ของความเป็นครู ครูในฐานะที่เป็นวิชาชีพ และปฐนียบุคคลของสังคมนั้นครูมีบทบาทและความสำคัญต่อสังคมมากมาย ตั้งแต่เยาวชนอันเป็นสมาชิกใหม่ของสังคมจนถึงประเทศชาติโดยรวม ในสังคมยุคปัจจุบันมีความซับซ้อนและสับสนมากขึ้นปัญหาที่ไม่เคยมีในอดีตก็มีเกิดขึ้นเรื่อย ๆ เช่น ยาเสพติดชนิดใหม่ การแสดงออกทางเพศของผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศ ปัญหาสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นต้น ครูต้องเป็นผู้เยียวยาสังคม เป็นผู้มีบทบาทและความสำคัญในการร่วมแก้ไขปัญหาดังกล่าวในทุกระดับด้วย นอกจากนี้เป็นผู้สร้างและเยียวยาสังคมแล้ว บทบาทและความสำคัญของครูต่อสังคมมากที่สุดอีกประการก็คือ การป้องกันความเสื่อมโทรมของสังคมและประเทศชาตินั้นเอง

สุวรรณ มุทธรเมธา (2531, หน้า 13-16) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูในปัจจุบันไว้ดังนี้

1. พัฒนาศักยภาพของสังคมเพื่อให้เจริญงอกงามเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล จะได้รับการกระทำที่ในสังคมเหมาะสมกับความต้องการ ความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล
2. ต้องรู้และเข้าใจด้านจิตวิทยาพัฒนาการ จิตวิทยาการเรียนรู้ของนักเรียนตามวัยของนักเรียน ตลอดจนต้องรู้สภาพสังคม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียน และใช้ให้เป็นประโยชน์ในการปฏิบัติ
3. ปรับปรุงส่งเสริมให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง การประกอบอาชีพ การสาธารณสุข การอนามัยแก่นักเรียนและชุมชน พร้อมทั้งถ่ายทอดวัฒนธรรม อนุรักษ์ ส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ และของท้องถิ่น
4. ให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักเรียนและชุมชนในเรื่องของการใช้ประโยชน์ การอนุรักษ์ ส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน
5. วางโครงการต่าง ๆ ในการให้การศึกษาเพื่อให้เกิดพัฒนาไปอย่างดีที่สุดสอดคล้องสัมพันธ์กับความเจริญก้าวหน้าของสังคม ให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่ตนอยู่ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างมีความสุขและเหมาะสมกับอัตภาพ
6. ศึกษาสาเหตุ วินิจฉัยสาเหตุของความบกพร่องผิดปกติต่าง ๆ ของเด็ก พร้อมทั้งหาทางแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เหล่านั้น
7. กำหนดจุดประสงค์ ดำเนินการให้เป็นไปตามจุดประสงค์ เพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของชุมชน พร้อมทั้งพัฒนาสภาพด้านต่าง ๆ ของนักเรียนให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างดีที่สุด ครูต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล
8. ให้ความร่วมมือ ประสานงานกับนักเรียน เพื่อนร่วมงาน ผู้บริหาร ผู้ปกครอง นักเรียน ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ตลอดจนประชาชนทั่วไปในการพัฒนาเด็กและชุมชน

9. เป็นผู้จัดการ ครูต้องเป็นผู้จัดการที่ดี สามารถนำแหล่งทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมาใช้ในประโยชน์การเรียนการสอน

10. อำนวยความสะดวก ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มรู้จักบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละบุคคลในกลุ่ม

11. ให้ข้อเสนอแนะ ให้การแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนในการพิจารณาเลือกกิจกรรมประสบการณ์ที่เหมาะสมแก่นักเรียน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักวิธีและแนวทางในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

12. ประเมินผลการเรียนการสอน นำผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขงานของตนรวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนรู้จักประเมินผล และการกระทำของตนเอง ให้นักเรียนรู้จักการนำผลการประเมินมาแก้ไขปรับปรุงตนเอง

13. เป็นนักวิชาการ มีความรู้ก้าวหน้า ทันความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพของตนสามารถนำความรู้ทางวิชาชีพครูมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสมกับสภาพชุมชนนั้น ๆ ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น เป็นผู้แสดงการใช้เครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสภาพของชุมชนในการเรียนการสอน ส่งเสริมให้นักเรียนใช้สิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นตามสมควร โดยครูคอยช่วยเหลือแนะนำระมัดระวังมิให้เกิดความเสียหายหรือเกิดอันตราย

14. ให้ความรัก ความเมตตาปราณี และความยุติธรรมแก่นักเรียนทุก ๆ คน อย่างเท่าเทียมกัน ความยุติธรรม ความลำเอียงใด ๆ ที่ครูแสดงให้ปรากฏแก่เด็กย่อมสร้างสิ่งนั้นในเด็กด้วย

สรุปได้ว่าครูมีบทบาท 3 ประการกว้าง ๆ คือ

1. บทบาทในการพัฒนามนุษย์
2. บทบาทในการพัฒนาสังคม
3. บทบาทในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

รุ่ง แก้วแดง (2541) กล่าวว่า ครูมีบทบาทและความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้ให้การศึกษาของชาติ ครู คือ ผู้กำหนดอนาคตของคนในชาติ “เรายังต้องการครูเป็นแบบอย่างที่ดีของนักเรียนในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และบุคลิกภาพ ครูที่สามารถยกระดับสติปัญญาหรือวิญญาณของมนุษย์ให้สูงขึ้นได้”

ธีรศักดิ์ อัครบรร (2542, หน้า 23-28) ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของครูไว้กว้าง ๆ 4 ด้าน คือ

1. บทบาทและความสำคัญต่อการสร้างเยาวชนโดยครูต้องมีบทบาทดังนี้

1.1 ครูต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่พักพิงของเด็ก

1.2 ครูควรเป็นทั้งนักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา เมื่อเด็กเกิดปัญหาจะสามารถช่วยเหลือและแก้ไขได้

1.3 ครูจะต้องเป็นผู้ประสานระหว่างครอบครัว ชุมชนกับ โรงเรียนเพื่อจะได้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กได้

1.4 ครูต้องเป็นผู้เสียสละ อุทิศเวลา ทั้งร่างกาย แรงใจ และสติปัญญาเพื่อช่วยเหลือเด็ก

1.5 ครูต้องทราบและไม่เพิกเฉยต่อสิทธิเด็กและให้การคุ้มครองสิทธิเด็กอย่างเป็นรูปธรรม

2. บทบาทและความสำคัญของครูในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ครูต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้กับประเทศชาติในทุกระดับ ดังนี้

2.1 ทรัพยากรมนุษย์ระดับแรงงานและแรงงานกึ่งฝีมือ ครูต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับนี้ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไปนี้

2.1.1 เป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติ

2.1.2 เป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพ

2.1.3 เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

2.2 ทรัพยากรมนุษย์ระดับช่างเทคนิค

2.3 พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ระดับวิชาชีพ

3. บทบาทและความสำคัญของครูในการรักษาชาติ ชีรศักดิ์ อัครบวร (2542, หน้า 23-28) ได้เสนอวัฒนธรรมไทยให้ครูนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติ 11 ประการ

3.1 สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ครูให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประวัติ

3.2 วิถีครอบครัวและชุมชน ครูสั่งสอนให้ตระหนักและเห็นความสำคัญของครอบครัวและชุมชนให้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ในการเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวและชุมชน

3.3 ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีไทยเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเชื่อและค่านิยมเป็นสื่อเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม โดยให้นักเรียนได้เข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและแก่นแท้ของขนบธรรมเนียมประเพณีที่ถูกต้อง

3.4 ภาษาไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าภาษาไทย เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชาติมีคุณค่าทางภูมิปัญญา ภาษายเป็นสิ่งบ่งบอกถึงความเป็นชาติอารยะ ครูต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้เข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาสาระและแก่นแท้ของขนบธรรมเนียมและประเพณีที่ถูกต้อง

3.5 ระเบียบวินัย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าความมีระเบียบวินัยของคนในสังคมนั้น เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางด้านการควบคุมตนเอง ครูช่วยปลูกฝังจิตสำนึกและส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรักและใช้ภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งเข้าใจและเห็นความสำคัญของภาษาในฐานะเป็นเครื่องมือสืบทอดวัฒนธรรม

3.6 ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรม ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวทางสังคมที่สำคัญ การปฏิบัติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคม เช่น การยิ้มแย้มแจ่มใส การขอบคุณและการขอโทษ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การประหยัด และออม การขยันรักความยุติธรรมและรักสงบ เห็นอกเห็นใจผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนการเสียสละ เพื่อส่วนรวม ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมเหล่านี้นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3.7 วิถีชีวิตและภูมิปัญญาไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าคนไทยสามารถใช้ปัญญาแก้ปัญหาการดำรงชีวิตอย่างประสานสัมพันธ์กับธรรมชาติ ครูส่งเสริมให้นักเรียนภูมิใจในการนำภูมิปัญญาไทยมาผสมผสานเพื่อพัฒนาแนวทางในการดำเนินชีวิต

3.8 การแต่งกายแบบไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าการแต่งกายแบบไทยนั้นเป็นการบ่งบอกถึงความเป็นไทย ครูส่งเสริมให้นักเรียนแต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะประหยัดสอดคล้องกับวิถีไทย

3.9 ศิลปกรรมแบบไทย ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าศิลปกรรมเป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมในด้านความงามและความซาบซึ้งที่เป็นรูปธรรม ครูส่งเสริมให้รู้จักการอนุรักษ์ การสร้างสรรค์และให้ความเข้าใจในคุณค่าหรือซาบซึ้งในศิลปกรรมไทย

3.10 วัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจ การท่องเที่ยวที่สำคัญประการหนึ่ง การท่องเที่ยวเพื่อสัมผัสวัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ครูส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลอดจนมารยาทในการท่องเที่ยว

3.11 วัฒนธรรมกับการพัฒนา ครูสั่งสอนให้ตระหนักว่าพื้นฐานการพัฒนาชาติบ้านเมืองที่สำคัญคือการพัฒนาคน การพัฒนาจิตใจคนเป็นการพัฒนาที่ต้องใช้มิติทางวัฒนธรรมอันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน การพัฒนาโดยใช้พื้นฐานทางวัฒนธรรมเป็นการพัฒนาที่มีคุณภาพระหว่างความก้าวหน้ากับการอนุรักษ์

ครูสภาซึ่งเป็นองค์กรวิชาชีพครูได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู พ.ศ. 2548 จำนวน 12 ข้อ ซึ่งถือเป็นบทบาทหน้าที่ครูที่พึงปฏิบัติ ดังนี้

มาตรฐานที่ 1 ปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครูอยู่เสมอ

มาตรฐานที่ 2 ตัดสินใจปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียน

มาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ

มาตรฐานที่ 4 พัฒนาแผนการสอนให้สามารถปฏิบัติให้เกิดผลจริง

มาตรฐานที่ 5 พัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

มาตรฐานที่ 6 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นผลถาวรที่เกิดแก่ผู้เรียน

มาตรฐานที่ 7 รายงานผลการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีระบบ

มาตรฐานที่ 8 ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน

มาตรฐานที่ 9 ร่วมมือกับผู้อื่นในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 10 ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ในชุมชน

มาตรฐานที่ 11 แสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา

มาตรฐานที่ 12 สร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ทุกสถานการณ์

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) (2524, หน้า 21-22) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของครูไว้

3 ประการ คือ

1. ครูสอนหนังสือ เป็นผู้สอนให้คนรู้หนังสือ สามารถอ่านออกเขียนได้ และสามารถไปแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เป็นผู้เปิดหูเปิดตาให้รอดพ้นจากความมืด

2. ครูสอนอาชีพ เป็นผู้สอนให้คนมีอาชีพทำตามความสามารถและความถนัด เพื่อให้รอดพ้นจากความทุกข์ยากและความอดอยาก มนุษย์ทุกคนต้องการปัจจัยสี่ในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ และยารักษาโรค การที่จะได้สิ่งเหล่านี้มาทุกคนต้องทำงานต้องมีอาชีพ และอาชีพที่ต้องเรียนจากครู ซึ่งครูในที่นี้ไม่ได้หมายถึงครูในโรงเรียนเสมอไป ทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ถือว่าเป็นครู

3. ครูเป็นผู้นำทางจิตใจหรือวิญญาณ ครูประเภทนี้สอนให้คนมีความถูกต้องทางจิตใจ กล่าวคือ สอนให้เอาชนะกิเลสหรือความทุกข์ได้ การสอนของครูประเภทนี้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของพระพุทธเจ้า โดยสอนตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในชีวิต สอนให้มนุษย์ไปสู่จุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การรอดพ้นความทุกข์

จากความหมายของลักษณะหน้าที่ของครูทั้ง 3 ประการนั้น แสดงว่าครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคน คือ เป็นผู้สอนหนังสือ สอนอาชีพและเป็นผู้นำทางวิญญาณ

จากแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ ข้างต้น สรุปได้ว่าบทบาทและหน้าที่ของครูนั้นมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายของหลักสูตร เอาใจใส่ดูแลและรับผิดชอบนักเรียน ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เสริมสร้างความรู้แก่ตนเอง และพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของตนเองให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ

ความหมายของการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

แบนดูรา (Bandura, 1997, p. 3) กล่าวว่า การรับรู้ความสามารถในตนเองของครูเป็นการประเมินของครูเกี่ยวกับความสามารถของตนเองที่จะนำนักเรียนไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางบวก

กิบสันและเด็มโบ (Gibson & Dembo, 1984, p. 569) ให้ความหมายว่าการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูหมายถึง ความเชื่อหรือการตัดสินใจของครูผู้สอนว่าตนมีความสามารถที่จะทำการสอนนักเรียนที่ขาดแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้

แซนเนน-โมแรน และคณะ (Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy, & Hoy, 1998, p. 235) ได้ให้ความหมายว่าการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู หมายถึง ความเชื่อของครูเกี่ยวกับความสามารถของตนเองในการจัดการและการบรรลุความสำเร็จในการปฏิบัติเกี่ยวกับการสอนในบริบทใดบริบทหนึ่ง ซึ่งเป็นการคาดคะเนการกระทำในอนาคต

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

แบนดูรา (Bandura, 1997, pp. 79-115) ได้ขยายแนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนเองมาใช้ศึกษากับครู ซึ่งการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูมีพื้นฐานมาจาก 4 แหล่ง ดังนี้

1. ประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ ประสบการณ์ที่ครูได้รับความสำเร็จจากการสอนเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดการรับรู้ความสามารถของครู การได้รับความสำเร็จบ่อยครั้งจะทำให้ครูเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้น ผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จจะทำให้ครูพิจารณาว่าเกิดจากความพยายามของบุคคลที่ส่งผลให้ครูเพิ่มความรับผิดชอบในผลที่จะเกิดกับนักเรียนมากขึ้น มีแนวโน้มที่จะสอนให้ดีขึ้นและมีทัศนคติทางบวกต่อการใช้วิธีสอนที่หลากหลาย และที่สำคัญคือครูมีความมั่นใจในความสามารถที่จะทำงานในอนาคตมากขึ้น ในทางตรงข้าม ประสบการณ์ที่ล้มเหลวจะทำให้ครูรับรู้ความสามารถของตนต่ำ โดยเฉพาะความล้มเหลวที่เกิดขึ้นในระยะแรก ๆ และไม่ได้เกิดจากการขาดความพยายามหรือได้รับการขัดขวางจากสภาพการณ์ภายนอก การทำให้ครูฟื้นคืนกลับมารับรู้ว่าคุณมีความสามารถในการสอน จำเป็นต้องให้ครูได้มีประสบการณ์ในการเอาชนะอุปสรรคโดยผ่านการใช้ความพยายามเสียก่อน

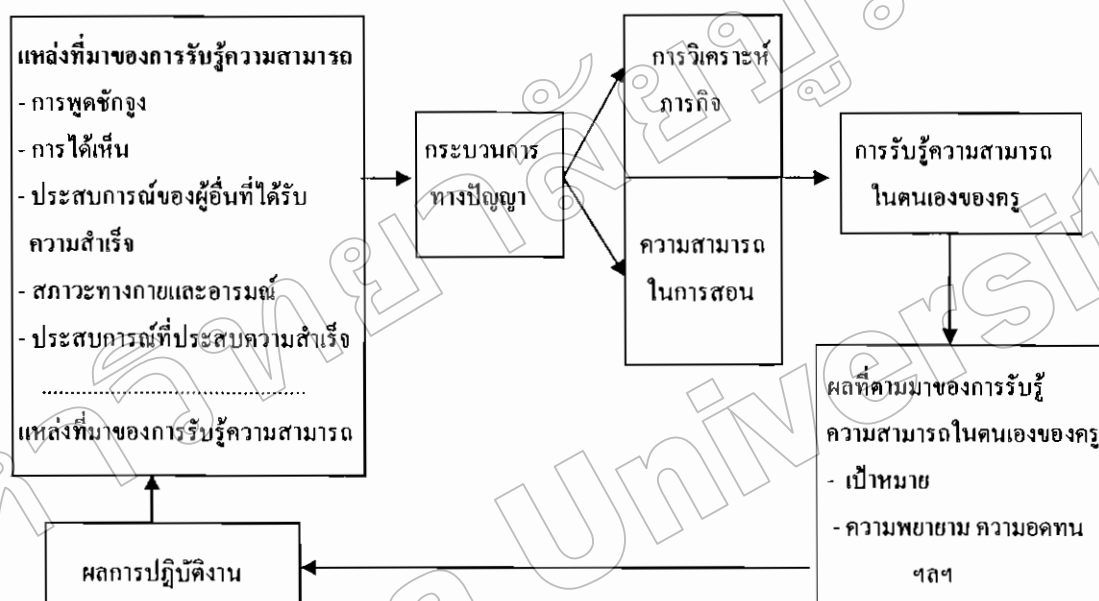
2. การมีแบบอย่างในการสอน หรือการได้เห็นตัวแบบ การที่ครูได้เห็นตัวแบบที่มีลักษณะใกล้เคียงกับตนเองประสบความสำเร็จ จะทำให้รู้สึกว่าคุณเองน่าจะทำได้เช่นกันหากมีความพยายามและไม่ย่อท้อ ตัวแบบจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอีกชนิดหนึ่งที่สนับสนุนการรับรู้ความสามารถที่ครูใช้ประเมินความสามารถของตนเองจากความสำเร็จของคนอื่น ในทางตรงข้ามถ้าครูได้เห็นบุคคลที่มีความคล้ายคลึงกับตนเองประสบความล้มเหลวทั้ง ๆ ที่ได้พยายามอย่างเต็มที่ ก็อาจจะทำให้การรับรู้ความสามารถของตนเองต่ำไปด้วย การรับรู้ความสามารถของครูที่ไม่ได้เกิดจากการประสบผลตรง จะทำให้ครูรับรู้ความสามารถไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงง่าย คือ พร้อม

ที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามตัวแบบที่เห็น การได้เห็นตัวแบบจะมีผลต่อการรับรู้ความสามารถครู
อย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ที่ใช้ประเมินความสามารถ และการเปรียบเทียบผลประเมิน
ความสามารถของครูกับตัวแบบ หากกิจกรรมใดให้ข้อมูลที่ชัดเจนจะทำให้ครูประเมิน
ความสามารถของตนเองได้ตรงกับความเป็นจริง

3. การได้รับคำแนะนำในการสอน การได้รับคำพูดชักจูงมีอิทธิพลต่อการรับรู้
ความสามารถในตนเองครู ครูได้รับการจูงใจด้วยคำพูดที่กระตุ้นให้ตนเองตระหนักใน
ความสามารถที่จะทำงานให้สำเร็จลุล่วง ทำให้ครูเชื่อว่าตนเองมีความสามารถการพูดสนับสนุนใน
เชิงชักชวนให้รับรู้ความสามารถ ทำให้ครูใช้ความพยายามมากขึ้นเพื่อก้าวไปสู่ความสำเร็จ การพูด
ชักชวนจากผู้อื่นนี้มีความสัมพันธ์กับการทำให้เกิดความมั่นใจในความสามารถของครู ครูที่ไม่ได้
รับการโน้มน้าวหรือชักจูงทางวาจาอาจยังไม่มั่นใจในความสามารถของตน อย่างไรก็ตามการชักนำ
ทางสังคมนี้มีข้อจำกัดอย่างมากในการเพิ่มการรับรู้ความสามารถของครู แต่จะเพิ่มได้ หากการพูด
ชักจูงนั้นอยู่ในกรอบของความจริง แต่หากความเชื่อในความสามารถที่เกิดจากการชักจูงนั้น ไม่
สอดคล้องกับความเป็นจริง อาจก่อให้เกิดความล้มเหลวซึ่งจะทำให้ผู้ชักจูงไม่ได้รับความเชื่อถือ
การได้รับข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการชักนำทางสังคม ข้อมูลที่
โน้มน้าวความสามารถมักมาจากการประเมินผลย้อนกลับของการกระทำ โดยจะนำไปสู่การลดหรือ
เพิ่มความรู้สึกว่าตนมีความสามารถ จากการศึกษาของ สซังค์ (Bandura, 1997, p. 102 citing
Schunk, 1983) สรุปได้ว่า การบอกให้ครูทราบว่าเขามีความสามารถ และความสามารถได้มาจาก
การใช้ความพยายามอย่างหนัก จะทำให้ครูรับรู้ความสามารถของตนในระดับต่ำกว่าการบอกที่
แสดงให้เห็นถึงถึงความก้าวหน้าของความสามารถที่เขาได้โดยไม่อ้างไปถึงความพยายามที่ใช้ไป
นอกจากนี้ความรู้และความน่าเชื่อถือของผู้ชักจูงก็มีส่วนด้วย โดยผู้ชักจูงที่มีความรู้ ความน่าเชื่อถือ
ในเรื่องนั้น ๆ จึงจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของครู

4. สภาวะทางกายและอารมณ์ ครูมักใช้ข้อมูลด้านสภาวะทางกายและอารมณ์ในการ
ตัดสินความสามารถของตน เช่น การตื่นเต้นมากเกินไปจะเป็นเหตุให้ทำการสอนได้ไม่ดี ครูจะคาดว่า
ตนสามารถทำงานได้สำเร็จ เมื่อสภาวะทางกายไม่ปั่นป่วนหรือเครียด การฝึกให้บุคคลลดสภาวะ
กระตุ้นทางอารมณ์ลงได้จะช่วยเพิ่มการรับรู้ความสามารถของครูและเพิ่มผลการปฏิบัติงาน
สภาวะทางกายที่กล่าวถึงเรื่องนีรวมถึงความอ่อนล้า เหนื่อย และความเจ็บปวดด้วย โดยสภาพ
ร่างกายและอารมณ์ในทางบวกจะช่วยเพิ่มการรับรู้ความสามารถ ในทางตรงข้าม สภาพร่างกายและ
อารมณ์ในทางลบ เช่น เจ็บป่วยปวดเมื่อย เครียด วิตกกังวล จะลดความสามารถในการรับรู้ใน
ตนเองของครู

นอกจากทฤษฎีการรับรู้ความสามารถของตนจะอธิบายแหล่งที่มาที่ทำให้เกิดการรับรู้ความสามารถของตนแล้ว ในการศึกษาแหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูอาจพิจารณาแหล่งที่มาใหม่ ๆ ที่สนับสนุนการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู แชนเนน-โมแรน และคณะ (Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy, & Hoy, 1998, pp. 235-237) ได้เสนอแนวคิดในการพิจารณาแหล่งที่มาของการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูเพิ่มเติมจากที่เบนดราได้เสนอไว้ในรูปโมเดล ดังนี้

ภาพที่ 7 โมเดลการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู (Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy, & Hoy, 1998, p. 228)

จากภาพที่ 7 สิ่งที่ทำให้การรับรู้ความสามารถในตนเองของครูมีอำนาจมากขึ้นคือธรรมชาติที่เป็นวงจร (Cyclical Nature) กล่าวคือ การรับรู้ความสามารถในตนเองของครูผู้ปฏิบัติมีอิทธิพลต่อความพยายามและความอดทนซึ่งนำไปสู่ความสำเร็จในการสอน ประสบการณ์เหล่านี้ได้กลายเป็นอดีตและเป็นข้อมูลสำหรับการรับรู้ความสามารถในอนาคต และเมื่อเวลาผ่านไปกระบวนการดังกล่าวได้สร้างความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นกับการรับรู้ความสามารถของครู

แชนเนน-โมแรน และคณะ (Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy, & Hoy, 1998, pp. 227-243) ได้อธิบายว่า การตัดสินใจความสามารถในตนเองของครูจะมีความชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อพิจารณาจากการวิเคราะห์ภารกิจการสอน (Analysis of Teacher Task) และการประเมินความสามารถในการสอนของบุคคล (Assessment of Personal Teaching Competence) รวมทั้งการประเมิน

แหล่งที่มาของข้อมูลการรับรู้ความสามารถซึ่งอยู่ภายในตามแนวคิดของเบนคูรา การรับรู้ความต้องการของงานในสถานการณ์การสอนหนึ่ง ๆ รวมทั้งการประเมินแหล่งข้อมูลภายนอกและแรงกดดันจากภายนอกซึ่งมีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของครู ตลอดจนผลที่ตามมาจากการรับรู้ความสามารถของครู

การตัดสินใจความสามารถในการสอนของครูจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลบางส่วนจากการประเมินเป้าหมายที่ต้องการจากการสอนซึ่งเรียกว่า การวิเคราะห์ภารกิจการสอนกระบวนการวิเคราะห์ภารกิจการสอนจะพิจารณาความยากง่ายของงานและสิ่งที่คุณครูจะต้องทำเพื่อให้ประสบความสำเร็จในบริบทเหล่านี้ ซึ่งได้แก่ องค์ประกอบในเรื่องความสามารถและแรงจูงใจของนักเรียน กลยุทธ์ในการสอนที่เหมาะสม สาระสำคัญที่จะต้องดำเนินการ สภาพและคุณภาพของอุปกรณ์ การใช้เทคโนโลยี ตลอดจนสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนที่สอน ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุความสำเร็จนั้นจะแสดงออกอย่างชัดเจนเมื่อมีการวิเคราะห์ภารกิจการสอนและมีสถานการณ์ที่สนับสนุนให้เกิดการรับรู้ความสามารถและมีผลที่เกิดขึ้นจากการรับรู้ นั้น นอกจากนั้นผลการวิจัยได้บ่งชี้ว่า การวิเคราะห์ภารกิจการสอนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครูที่มีประสบการณ์น้อย สอดคล้องกับผลการวิจัยอื่น ๆ ที่พบว่าในงานที่มีลักษณะเป็นงานประจำ บุคคลที่ประสบความสำเร็จบ่อยครั้งในการควบคุมจะไม่กระตือรือร้นในการวิเคราะห์ภารกิจมากนัก เนื่องจากการตัดสินใจความสามารถขึ้นอยู่กับความจำเป็นเกี่ยวกับวิธีที่เคยจัดการอย่างได้ผลมาแล้วในงานนั้น และประสบการณ์จากการรับรู้ว่าครูอื่น ๆ ก็สามารถทำได้ นอกจากนั้น ผลการวิจัยยังได้พบว่าประสบการณ์ที่จะพัฒนาการรับรู้ความสามารถของครูจะมาจากการได้ทำงานที่ท้าทาย

ในการประเมินความสามารถในการสอนของบุคคลนั้น แชนเนน-โมเรน และคณะได้แยกประเมินความสามารถในการสอนของบุคคลซึ่งเป็นการรับรู้เกี่ยวกับหน้าที่ที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบันนอกจากการรับรู้ความสามารถของครูซึ่งแตกต่างจากการศึกษาส่วนใหญ่ที่มักเชื่อมโยงความสามารถในการสอนเข้ากับการรับรู้ความสามารถของตนซึ่งเป็นการทำนายความสามารถที่จะควบคุมการกระทำในอนาคต จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่าการศึกษารับรู้ความสามารถในการสอนในอดีตได้ใช้คำถามที่สับสนเกี่ยวกับเวลาปัจจุบันและอนาคตอยู่มาก ดังนั้น แชนเนน-โมเรน และคณะ จึงได้เสนอให้มีการประเมินเกี่ยวกับหน้าที่ที่กำลังทำอยู่ซึ่งเป็นการสนับสนุนการตัดสินใจเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของครูหรือการทำนายความสามารถในอนาคต ทั้งนี้จะต้องประเมินความสามารถในการสอนในบริบทใดบริบทหนึ่งเช่นเดียวกันการวัดการรับรู้ความสามารถของครูโดยสมมติว่าบุคคลได้รับประสบการณ์ในบริบทนั้น ในการประเมินความสามารถในการสอนนั้นควรให้น้ำหนักการสะท้อนความสำคัญของลักษณะงานที่แตกต่างกัน

นอกจากนี้ ยังได้นำแนวคิดทางจิตวิทยาสังคมมาอธิบายแหล่งที่มาที่จะทำให้เกิดการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู แนวคิดทางจิตวิทยาสังคมได้อธิบายว่าแหล่งข้อมูลที่มีผลต่อการกระทำของบุคคลมีอยู่ 2 แหล่งคือ อิทธิพลภายใน (Intrinsic Influences) และอิทธิพลภายนอก (Extrinsic Influences) ผลการวิจัยได้รายงานว่า อิทธิพลภายในที่ส่งผลกระทบต่อรับรู้ความสามารถของครูมาจากปัจจัยสำคัญ 2 ปัจจัยคือ ลักษณะของนักเรียนในชั้นเรียน และปริมาณการควบคุมสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนของครู กล่าวคือ ความคาดหวังที่ครูมีต่อนักเรียนจะส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถในการสอนของครู หากครูคาดหวังว่านักเรียนมีความสามารถต่ำและไม่มีความสามารถในการเรียน ครูก็จะคาดหวังความสามารถในการสอนต่ำตามไปด้วยและหากจำเป็นต้องสอนนักเรียนที่ให้ความร่วมมือต่ำ ครูที่มีการรับรู้ความสามารถต่ำจะเน้นในเรื่องระเบียบวินัยมากกว่าการสอนเนื้อหาวิชา สำหรับปัจจัยการควบคุมสภาพแวดล้อมในห้องเรียนนั้น ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ได้รับโอกาสให้ควบคุมหลักสูตรและการใช้อุปกรณ์การศึกษาที่สามารถเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ได้จะรับรู้ว่ามีประสิทธิผลในการสอนตามหลักสูตรปรับปรุงมากกว่าครูที่ขาดอิสระในการเปลี่ยนแปลงงานประจำรายวิชา นอกจากนี้การขาดความรู้สึกที่เป็นอิสระในการสอนทำให้ครูเกิดความเครียดเมื่อต้องใช้ความพยายามที่จะเผชิญปัญหาประจำวันในการสอนและก่อให้เกิดการรับรู้ความสามารถและความพึงพอใจต่ำในงานที่ทำ (Lee, Dedrick, & Smith, 1991)

อิทธิพลภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของครูในโรงเรียนตามแนวคิดทางจิตวิทยาสังคมนั้น สามารถอธิบายในรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระดับพื้นฐานของโครงสร้างการใช้อำนาจ (Authority Structure) ซึ่งมีอยู่ 2 แบบคือ โครงสร้างการติดต่อกันแบบหลวม ๆ (Loosely Coupled Structure) และโครงสร้างแบบประสานกัน (Integrate Structure) โครงสร้างแบบแรกเป็นโครงสร้างที่กิจกรรมของแต่ละบุคคลไม่มีอิทธิพลต่อกัน มีการนิเทศภายในและการประเมินผลการทำงานของครูในชั้นเรียนน้อย ทำให้การควบคุมชั้นเรียนของครูมีแหล่งข้อมูลจากผลการปฏิบัติของครูทางเดียว ส่วนโครงสร้างแบบที่สองเป็นโครงสร้างที่โรงเรียนมีมาตรการดำเนินการอย่างจริงจังในการกำหนดวัตถุประสงค์ที่สำคัญและระบบค่านิยมการมีส่วนร่วมในการศึกษา ในโรงเรียนที่มีประสิทธิผลมักจะมีเป้าหมายและภารกิจทางการศึกษาที่เป็นแบบแผนเดียวกันและสอดคล้องกัน (Lee, Dedrick, & Smith, 1991, pp. 192-193) กิจกรรมในชั้นเรียนได้รับข้อมูลเพิ่มเติมจากความเห็นที่สอดคล้องกันของกลุ่มและการสื่อสารของโรงเรียนเกี่ยวกับรูปแบบการสอนใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพ รูปแบบโครงสร้างแบบประสานกันได้ให้ทางเลือกและให้ตัวป้อนมากขึ้นในการควบคุมชั้นเรียนของครู ตลอดจนการสนับสนุนจากทุกฝ่ายเพื่อไปสู่เป้าหมาย (Fuller, 1982, pp. 7-30)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดการรับรู้ความสามารถของตนของเบนจามิน แนวคิดเกี่ยวกับการสอนของเชนเนน-โมแรน และคณะ และแนวคิดทางจิตวิทยาสังคมได้อธิบายปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูในการทำงานเกี่ยวกับการสอนได้ครอบคลุมในเรื่องปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยเกี่ยวกับงาน และปัจจัยสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่กระตุ้นและส่งเสริมการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

การวัดการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

จากแนวคิดการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูดังกล่าวได้นำไปสู่การวัดอย่างหลากหลาย ดังผลการวิจัยที่แสดงถึงการพัฒนาเครื่องมือวัดการรับรู้ความสามารถของครูที่ประมวลมาเสนอ ดังนี้

อาร์เมอร์ และคณะ (Tschannen-Moran, Hoy, & Hoy, 1998 citing Armor et al., 1976) และองค์การอาร์เอเอ็นดี (RAND Organization) ได้ศึกษาการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูเป็นครั้งแรกในปี 1976 แบบสอบถามที่ใช้อยู่บนพื้นฐานทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของรอตเตอร์ (Rotter's Social Learning Theory) ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวังในการเสริมแรง (Generalized Expectancies of Reinforcement) โดยใช้คำถาม 2 ข้อ เพื่อถามระดับความเห็นของครูเกี่ยวกับอิทธิพลภายนอกที่อยู่เหนือความสามารถของครู ซึ่งจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งเป็นการวัดความเชื่อของครูว่าการเสริมแรงต่อความพยายามในการสอนของตนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก และถามความเห็นเกี่ยวกับความมั่นใจในการสอนนักเรียนที่ขาดแรงจูงใจในการเรียน ซึ่งเป็นการวัดความเชื่อของครูว่าการเสริมแรงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นอยู่ในความควบคุมของครูหรือเป็นปัจจัยภายใน แบบวัดมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จากเห็นด้วยอย่างยิ่ง จนถึงไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ผลรวมของคำถามสองข้อนี้เรียกว่า การรับรู้ความสามารถของครู (Teacher Efficacy) ซึ่งหมายถึงขอบเขตที่ครูเชื่อว่าผลที่ตามมาจากการสอนอันได้แก่แรงจูงใจและการเรียนรู้ของนักเรียนขึ้นอยู่กับความควบคุมของครูหรือการควบคุมจากภายนอก

กิบสันและเดมโบ (Gibson & Dembo, 1984) ได้เสนอมาตรวัด ที่เรียกว่า “Teacher Efficacy Scale” เป็นเครื่องมือวัดการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูที่พัฒนาจากแนวคิดของเบนจามิน แต่มีความแตกต่างไปจากแบบวัดเดิมของเบนจามิน กล่าวคือ มาตรวัดนี้ได้วัดการรับรู้ความสามารถของครูใน 2 มิติคือ ความสามารถในการสอนของบุคคล (Personal teaching efficacy: PTE) และความสามารถในการสอนทั่วไป (General Teaching Efficacy: GTE) มิติแรกสะท้อนถึงความเชื่อของครูว่ามีความรู้ทางเทคนิคการสอนที่เหมาะสมในการช่วยให้แก่นักเรียนเกิดการเรียนรู้ มีผลสัมฤทธิ์มากขึ้นสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ดีกว่าเดิมและมีความตั้งใจในการใช้ทักษะอื่น ๆ มากขึ้น ส่วนมิติหลังสะท้อนถึงความเชื่อที่ว่าผลกระทบของครูที่มีต่อนักเรียนได้ถูกจำกัด โดยอิทธิพล

ภายนอก ได้แก่ ภูมิหลังทางบ้านและครอบครัวของนักเรียน ข้อคำถามในแบบวัดที่แสดงถึงองค์ประกอบที่แตกต่างกันนี้ได้้นำแนวคิดการวัดขององค์การอาร์เอเอ็นดีมาสนับสนุนแนวคิดของแบนดูรา เช่นเดียวกับทฤษฎีของแบนดูรา แต่ให้ความหมายขององค์ประกอบทั้ง 2 มิติแตกต่างไปจากความหมายของแบนดูราอยู่บ้าง โครงสร้างแบบวัดประกอบด้วยข้อคำถาม 30 ข้อ มาตราประมาณค่า 6 ระดับ จาก “ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ถึง “เห็นด้วยอย่างยิ่ง” คะแนนการรับรู้ความสามารถได้จากผลรวมของข้อคำถามทั้งหมดจาก 2 มาตราย่อย เครื่องมือวัดการรับรู้ความสามารถของครูของกิบสัน และเค็มโบนีภายหลังนิยมเรียกว่า “The GD Scales” ซึ่งเป็นแบบวัดการรับรู้ความสามารถ 2 มิติ ต่อมาได้มีผู้นำแบบวัดไปใช้และพัฒนาโดยลำดับ

แซนเนน-โมแรน และคณะ (Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy, & Hoy, 1998) ได้ประมวลผลการวิจัยจำนวนมากที่นำทฤษฎีทางปัญญาสังคมของแบนดูราไปศึกษาการรับรู้ความสามารถของครู พบว่า มีความคงเส้นคงวาเกี่ยวกับองค์ประกอบของการรับรู้ความสามารถของครู ใน 2 มิติ คือ การรับรู้ความสามารถในการสอนของบุคคล (Personal teaching efficacy: PTE) และการรับรู้ความสามารถในการสอนทั่วไป (General Teaching Efficacy: GTE) ซึ่งองค์ประกอบทั้งสองมิติมีความสัมพันธ์กันน้อยมาก ผลการวิจัยบ่งชี้ว่า องค์ประกอบมิติแรกสามารถนำไปอธิบายพฤติกรรมการสอนได้มากกว่า องค์ประกอบมิติหลังอาจเรียกได้หลายชื่อ เช่น อิทธิพลภายนอก (External Influence) หรือการคาดหวังผลลัพธ์ (Outcome Expectation) โดยชื่อหลังนี้เป็นชื่อเดียวกับองค์ประกอบที่สองของความคาดหวังตามทฤษฎีทางปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1986) ซึ่งกล่าวว่า การคาดหวังในผลลัพธ์สามารถอธิบายเกี่ยวกับแรงจูงใจได้เพิ่มขึ้นเล็กน้อย เพราะว่าผลลัพธ์ที่บุคคลคาดหวังนั้นเกิดขึ้นมาจากการประเมินของบุคคลเกี่ยวกับความเป็นไปได้ที่ผู้อื่นจะประสบความสำเร็จในสถานการณ์ที่คล้ายกัน

งานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งที่นำเสนอวิธีการพัฒนาแบบวัด “The GD Scale” คืองานวิจัยของเอมเมอร์และฮิคแมน (Emmer & Hickman, 1991) เป็นการวิจัยเพื่อตรวจสอบการรับรู้ความสามารถของครูในการจัดการและจัดระเบียบในชั้นเรียน โดยมีขั้นตอนการสร้างข้อคำถามดังนี้ 1) เพิ่มมิติการรับรู้ความสามารถของครูในการจัดการและจัดระเบียบในชั้นเรียนจากมาตราวัดเดิมที่มีอยู่ 2 มิติ เพื่อเพิ่มความเข้าใจในเรื่องการตัดสินใจและพฤติกรรมของครูโดยทั่วไปหรือวัดความสามารถในภาพรวม (Global Teacher Efficacy Construct) จึงจำเป็นที่จะต้องมียาละเอียดมากขึ้นเพื่อตรวจสอบการรับรู้ความสามารถของครูในเรื่องที่เป็นจุดเน้นในงานวิจัย ข้อคำถามที่สร้างขึ้นได้มาจากการทบทวนวรรณกรรมที่บ่งชี้ว่าทักษะและความสามารถของบุคคลมีความสำคัญต่อการนำไปใช้ในการทำงาน 2) เพื่อความคงเส้นคงวาขององค์ประกอบที่สองของการรับรู้ความสามารถในมาตราวัดเอมเมอร์ และฮิคแมน จึงได้พัฒนาข้อคำถามเพิ่มเพื่อประเมินการรับรู้ความสามารถที่

อาจมีความสัมพันธ์สูงกับตัวกำหนดพฤติกรรมนักเรียนที่เป็นอิทธิพลภายนอกเพื่อเปรียบเทียบกับอิทธิพลของครู 3) ได้เพิ่มข้อคำถามที่มีค่า Factor Loadings สูง จาก “The GD Scale” เข้าไปในแบบวัดเพื่อให้องค์ประกอบความสามารถในการจัดการชั้นเรียนและวินัยมีความแตกต่างจากองค์ประกอบที่แสดงความสามารถลักษณะอื่น ๆ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ ชิลด์ (Shields, 2000) ซึ่งตั้งสมมติฐานว่า การรับรู้ความสามารถของครูจะทำนายได้ดีที่สุดจากทัศนคติทางอาชีพ (Vocational Perspective) วัดโดยการให้ครูพิจารณาว่า คนเองมีอำนาจในการกระทำมากน้อยเพียงใด ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความสามารถในการสอนของครูประกอบด้วย 7 องค์ประกอบและ 31 ข้อคำถาม

เนื่องจากได้มีการศึกษาและงานวิจัยจำนวนมากที่สร้างเครื่องมือวัดการรับรู้ความสามารถของครู จึงไม่สามารถสรุปได้ว่าแบบวัดการรับรู้ความสามารถของครูแบบใดมีความเหมาะสมที่สุดแบนคูรา (Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy, & Hoy, 1998, p. 21 citing Bandura, 1997) ได้เสนอว่าการวัดการรับรู้ความสามารถของครูไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบที่แตกต่างกันตามลักษณะของงานหรือลักษณะของเนื้อหาวิชา แบนคูราจึงได้สร้างแบบวัดของคนเองที่มีชื่อว่า “Teacher Self-efficacy Scale” แบบวัดนี้ประกอบด้วย 30 ข้อคำถาม จาก 7 มาตรฐานย่อยคือ 1) ความสามารถด้านการตัดสินใจ 2) ความสามารถด้านใช้แหล่งทรัพยากร 3) ความสามารถด้านการสอน 4) ความสามารถด้านจัดระเบียบวินัย 5) ความสามารถด้านสร้างความร่วมมือจากผู้ปกครอง 6) ความสามารถด้านสร้างความร่วมมือจากชุมชน 7) ความสามารถด้านการสร้างบรรยากาศทางบวกในโรงเรียน แบบวัดการรับรู้ความสามารถของครูดังกล่าวเป็นการวัดความสามารถในการปฏิบัติงานแต่ละด้านของครูอย่างไม่เฉพาะเจาะจงอย่างไรก็ตาม แบนคูราได้เสนอว่าในการวัดการรับรู้ความสามารถของครูควรรวมถึงการวัดตามระดับความต้องการในงานที่แตกต่างกันไว้ด้วย รวมทั้งการให้ผู้ตอบบ่งชี้ถึงความเชื่อในความสามารถเมื่อเผชิญกับอุปสรรคที่หลากหลายด้วย แบนคูรามีความเห็นว่าการวัดการรับรู้ความสามารถในปัจจุบันเป็นการวัดในเรื่องทั่วไปมากเกินไป ดังนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์และสามารถนำไปใช้ได้อย่างกว้างขวาง ในการวัดการรับรู้ความสามารถของครูจึงควรประเมินความสามารถที่จะปฏิบัติงานในกิจกรรมที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ควรระมัดระวังที่จะไม่วัดการรับรู้ความสามารถของครูที่กว้างหรือเจาะจงมากเกินไปเพราะจะทำให้สูญเสียอำนาจในการทำนายได้ สรุปได้ว่า การวัดการรับรู้ความสามารถของครูตามแนวคิดของแบนคูราอาจแบ่งออกได้เป็น 2 แนวทางคือ การวัดแบบสององค์ประกอบ (PTE/ Personal Teaching Efficacy และ GTE/General Teaching Efficacy) และการวัดแบบหลายองค์ประกอบ สำหรับแนวคิดหลังที่พิจารณาให้การรับรู้ความสามารถของครูมีหลายองค์ประกอบนั้น ได้นำมาสู่แนวคิด

ใหม่ ๆ ในการวัดการรับรู้ความสามารถในการสอนของครู (Personal Teaching Efficacy) ซึ่งเป็นแนวคิดการวัดการรับรู้ความสามารถของครูที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ในการศึกษาการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูครั้งนี้อยู่บนพื้นฐานทฤษฎีการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูของแบนดูรา โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการวัดการรับรู้ความสามารถของครูแบบหลายมิติที่สอดคล้องกับข้อเสนอของแบนดูราและมีความเหมาะสมกับรูปแบบการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งมุ่งวัดการรับรู้ความสามารถของครูที่มีความเฉพาะเจาะจงในเรื่องการจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนให้นักเรียนประสบความสำเร็จ โดยจะวัดการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูในมิติความมั่นใจ (Strength) ที่จะกระทำพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 3 ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

ผู้วิจัยเสนอแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู ตามลำดับ ดังนี้

ความสามารถด้านการตัดสินใจ

ความสามารถด้านการตัดสินใจ ได้รับการยอมรับว่าเป็นหัวใจขององค์การและการบริหารการตัดสินใจ ทำให้เกิดการดำเนินงาน จนบรรลุเป้าหมายของของโครงการหรือแผนงาน ซึ่งมิใช่ให้ความหมายของการตัดสินใจไว้ดังนี้

จิระจิตต์ รากา (2541, หน้า 235) กล่าวว่า การตัดสินใจเป็นการกระบวนการเลือกทางที่มีอยู่หลาย ๆ ทางเลือก เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน

วิทยา ด้านธำรงกุล (2546, หน้า 111) กล่าวว่า การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารตอบสนองต่อ โอกาสและอุปสรรคที่เผชิญหน้าด้วยการวิเคราะห์ทางเลือกต่าง ๆ พร้อมทั้งเลือกทางเลือกในการปฏิบัติเพื่อตอบสนองต่อโอกาสและอุปสรรคนั้น

ฮอย และมิสเกล (Hoy & Miskel, 2008) ให้ความหมายว่า การตัดสินใจ คือการตกลงใจที่ผู้บริหารตัดสินใจจะทำการหรือละเว้นการกระทำใด ๆ การตัดสินใจเป็นความรับผิดชอบหลักของนักบริหารทุกคน และเป็นกระบวนการที่การตัดสินใจจะได้รับการปฏิบัติ กระบวนการตัดสินใจจะไม่สิ้นสุดจนกว่าการตัดสินใจจะได้รับการดำเนินการปฏิบัติเป็นที่เรียบร้อย

พิมลจันทร์ นามวัฒน์ และจุฬพล หนิมพานิช (2540, หน้า 258) ได้ให้ความหมายว่า การตัดสินใจ หมายถึง การเลือกที่จะคิดหรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งจากทางเลือกหลาย ๆ ทาง ที่เป็นไปได้ ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

กล่าวโดยสรุป การตัดสินใจ หมายถึง การเลือกที่จะคิด และปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งจากทางเลือกหลาย ๆ ทางที่เป็นไปได้ อย่างมีกระบวนการ โดยสิ่งหรือวิธีการที่เลือกนั้นย่อมได้รับการ

พิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วว่าถูกต้องเหมาะสมที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

กระบวนการตัดสินใจ

สโตนเนอร์ (Stoner, 1978, pp. 177-182) ได้กล่าวถึงกระบวนการตัดสินใจว่า มี 7 ขั้นตอน คือ วิเคราะห์และจำกัดขอบเขตของปัญหา รวบรวมวิเคราะห์ข้อเท็จจริง พัฒนาทางเลือกในการแก้ปัญหา ประเมินทางเลือกจากข้อ 3 เลือกวิธีการที่ดีที่สุด วิเคราะห์ผลที่ได้จากการตัดสินใจ และตัดสินใจ

روبบินส์ (Robbins, 1990) อธิบายถึงกระบวนการตัดสินใจมี 5 ขั้นตอน คือ การกำหนดปัญหา การกำหนดมาตรการที่ใช้ในการตัดสินใจ เป็นการระบุถึงลักษณะปัจจัยต่าง ๆ ที่ต้องใช้พิจารณาในการตัดสินใจ ลำดับความสำคัญของมาตรการหรือปัจจัยที่กำหนดไว้ว่ามีความสำคัญมากที่สุดและเรียงลำดับไว้และถ้าเป็นไปได้ควรมีน้ำหนักคะแนนในแต่ละปัจจัยด้วยจะทำให้การตัดสินใจถูกต้องมากยิ่งขึ้น การกำหนดทางเลือกที่มีความพอเป็นไปได้ เมื่อเลือกทางเลือกแล้วขั้นตอนต่อไปเป็นการประเมินแต่ละทางเลือกว่ามีจุดอ่อนจุดแข็งอย่างไร และสุดท้ายคือการเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

วิฑูรย์ ตันศิริ (2542, หน้า 3-4) ได้สรุปเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจที่ดีมีประสิทธิภาพนั้นต้องมีลักษณะดังนี้

1. ง่ายที่จะทำความเข้าใจ
2. เน้นไปที่ประเด็นสำคัญหรือประเด็นหลัก
3. มีความสอดคล้องกันของเหตุผล
4. สามารถนำเอาปัจจัยประกอบการตัดสินใจที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรมมาวินิจฉัยเปรียบเทียบได้
5. ใช้ได้กับการตัดสินใจที่เป็นส่วนบุคคลและที่เป็นกลุ่มหรือหมู่คณะ
6. มีโครงสร้างเลียนแบบกระบวนการคิดของมนุษย์
7. ก่อให้เกิดการประนีประนอมและการสร้างประจักษ์
8. ไม่จำเป็นต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญพิเศษมาคอยควบคุมชี้แนะ

แคมเบล (Campbell, 1976, pp. 285-291) ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมของครูในการตัดสินใจควรมีส่วนร่วมในเรื่องต่อไปนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์
2. การกำหนดแผนนโยบายการปฏิบัติงาน
3. การประเมินผลการเรียนการสอน

4. การจัดโครงการฝึกอบรม

5. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

สรุปได้ว่าการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพนั้นไม่ใช่แค่เพียงเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดที่สามารถปฏิบัติได้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น ต้องคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้ได้บังคับบัญชาด้วย ผู้บังคับบัญชาพึงตระหนักว่าผู้ได้บังคับบัญชาไม่ต้องการมีส่วนร่วมในทุกเรื่อง ลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและแผนงาน ควรให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย หรือถ้าเป็นงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากแล้วผู้บริหารอาจตัดสินใจด้วยตนเอง แต่ถ้าสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ แล้วควรเป็นในลักษณะการตัดสินใจร่วมกัน

งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านการตัดสินใจ ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู มีดังนี้

นเรศ ชุ่นประยงค์ (2540, หน้า 170) ทำการศึกษาการให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการบริหาร โรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชลบุรีพบว่า ลักษณะการให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของผู้บริหารโรงเรียน โรงเรียนที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ในการบริหารงานโรงเรียนทั้ง 6 งาน โดยมีส่วนร่วม พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่ใช้ลักษณะการให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วิธีที่ 5 คือ ผู้บริหารปรึกษาร่วมกับผู้ได้บังคับบัญชาแล้วร่วมกันตัดสินใจเป็นอันดับแรก และใช้วิธีที่ 4 คือ ผู้บริหารปรึกษาร่วมกับกลุ่มผู้ได้บังคับบัญชาแล้วร่วมตัดสินใจ ใช้วิธีที่ 2 คือ ผู้บริหารตัดสินใจสั่งการโดยใช้ข้อมูลของตัวเองและขอเพิ่มจากผู้ได้บังคับบัญชา ใช้วิธีที่ 1 คือ ผู้บริหารตัดสินใจสั่งการโดยใช้ข้อมูลของตัวเอง และวิธีที่ 3 คือ ผู้บริหารปรึกษาร่วมกับผู้ได้บังคับบัญชาบางคนแล้วตัดสินใจ รองลงมาตามลำดับ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ ลักษณะการให้ครูมีส่วนร่วมตัดสินใจ 2 วิธี คือ ผู้บริหารตัดสินใจสั่งการโดยขอข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ได้บังคับบัญชาในงานบุคลากรและงานธุรการ การเงิน และพัสดุ ใช้วิธีที่ 1 คือ ผู้บริหารตัดสินใจสั่งการโดยใช้ข้อมูลของตนเองมากเป็นอันดับแรก งานอาคารสถานที่ใช้การตัดสินใจที่ 3 คือ ผู้บริหารปรึกษาร่วมกับผู้ได้บังคับบัญชาบางคนแล้วตัดสินใจ ส่วนงานกิจการนักเรียนและสัมพันธ์ชุมชนใช้ลักษณะการตัดสินใจวิธีที่ 5 คือ ผู้บริหารร่วมปรึกษาร่วมกับผู้ได้บังคับบัญชาแล้วร่วมตัดสินใจ

เจษฎา อึ้งเจริญ (2537, หน้า 164-165) ได้ศึกษาสภาพการตัดสินใจสั่งการของผู้บริหารกับความพึงพอใจของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า ครูอาจารย์มีความต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปรึกษา มีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการของผู้บริหาร โรงเรียนในระดับมาก ฉะนั้นผู้บริหารโรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ได้บังคับบัญชาเหล่านี้เข้ามามีบทบาทในการวางแผนบริหารโรงเรียนเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ร่วมงานซึ่งจะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้วย

บรัคคิ (Braddy, 1991, p. 27-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบความเป็นผู้นำของผู้บริหารกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครู โดยศึกษาจากความคิดเห็นของครูซึ่งอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ในรัฐแคลิฟอร์เนียตอนเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ครูทั้งในโรงเรียนประถมและมัธยมศึกษา ต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยเฉพาะการตัดสินใจในเรื่องการเรียนการสอน นอกจากนั้นพบว่า ลักษณะของผู้นำจะส่งผลกระทบต่อความต้องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งยิ่งถ้าผู้บริหารให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจน้อย ครูจะยังมีความต้องการเข้าร่วมการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น

โฟว์เลอร์ (Fowler, 1986, p. 3204-A) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมการตัดสินใจสั่งการกับขวัญกำลังใจในการทำงานของครู อาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษาในรัฐภาคตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวกับการบริหารการศึกษา 5 ด้าน คือด้านหลักสูตร ด้านกิจการนักเรียน ด้านบุคลากร ด้านทรัพยากร ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับขวัญกำลังใจในการทำงานของครู อาจารย์ โรงเรียนที่ไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจสั่งการ มีขวัญกำลังใจในการทำงานแตกต่างกัน

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของครูนั้นเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

ความสามารถด้านการใช้แหล่งทรัพยากร

กาญจนา เอกะวิภาค (2543, หน้า 12) ได้กล่าวถึงความสำคัญของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ว่าเป็นสิ่งที่สนองความต้องการของผู้เรียน ในการศึกษาเพิ่มเติม ได้รับความรู้สะดวกรวดเร็ว และถูกต้องเหมาะสมในลักษณะของแหล่งรวมวิทยาการและ คำริ บุญชู (2548, หน้า 28) ได้สรุปถึงความสำคัญของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ไว้ว่า

1. เป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ที่หลากหลาย พร้อมทั้งจะให้ผู้เรียนเข้าไปศึกษาค้นคว้าด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. เป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้ทุกคนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตน
3. เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนานและมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
4. ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการคิดได้เอง ปฏิบัติเองและสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรม และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

5. ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้จักท้องถิ่นและรักท้องถิ่นของตนเอง มองเห็นคุณค่า และตระหนักถึงปัญหาท้องถิ่นและรักท้องถิ่นของตนเอง พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของท้องถิ่นทั้งในปัจจุบันและอนาคต

จากความสำคัญดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษา ครูผู้สอน รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาต้องให้ความสำคัญและมีการนำแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้มาใช้และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนเศรษฐ (2544, หน้า 28) ได้กล่าวไว้ว่า แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ คือ ดิน ที่อยู่ บริเวณ ที่เกิด แห่ง หรือศูนย์รวมความรู้ที่ให้กับคนเข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความชำนาญ ซึ่งตามความหมายนี้ แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้อาจเป็นได้ทั้งสิ่งที่เป็นธรรมชาติ หรือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต

กรมวิชาการ (2545, หน้า 43) กล่าวถึงแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ หมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้รู้ แสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ศิริกาญจน์ โกสุมภ์ และคารณิ คำวังนัง (2545, หน้า 20) ให้ความหมายของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ คือ สภาพแวดล้อมทั้งในและนอกโรงเรียน ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่จะทำให้ครูผู้สอนสามารถออกแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติหรือได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างกลุ่มเพื่อนระหว่างครูกับผู้เรียน ระหว่างวิทยาการประจำแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้กับครูและผู้เรียน รวมทั้งเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ผู้เรียนอาศัยสืบค้นเพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติม

สามารถ รอดสำราญ (2546, หน้า 6) ได้สรุปเกี่ยวกับความหมายของแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ไว้ว่า แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ หมายถึง สิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต ได้แก่บุคคล สถานที่ต่าง ๆ แหล่งวิทยาการธรรมชาติ สภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และเทคโนโลยี สารสนเทศต่าง ๆ ที่เสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยประสบการณ์ตรง สามารถนำประโยชน์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สรุปได้ว่าการใช้แหล่งทรัพยากร หมายถึง การใช้แหล่ง ข้อมูล ข่าวสาร สารสนเทศ และ ประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง สามารถเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรการใช้แหล่งทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู มีดังนี้

สาวิตรี ซาคา (2546) ได้ศึกษาวิจัยสภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. สภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านบริหารจัดการและด้านบุคลากรและการให้บริการอยู่ในระดับมาก สภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามความคิดเห็นของนักเรียนโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับคือ ด้านบุคลากรและการให้บริการ ด้านอาคารสถานที่และด้านงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์

2. ปัญหาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ตามความคิดเห็นของครูผู้สอนและนักเรียนพบว่า โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ คือ ด้านงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ ด้านอาคารสถานที่ และด้านบุคลากรการให้บริการ

3. ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

3.1 ด้านงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ควรได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน สถานประกอบการต่าง ๆ ตลอดจนให้ครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดหา งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ที่จำเป็น

3.2 ด้านอาคารสถานที่ควรแบ่งเป็นสัดส่วนสร้างบรรยากาศเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

3.3 ด้านบุคลากรและการให้บริการควรมีบุคลากรประจำที่มีเวลาและมีความรู้ความชำนาญ

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า การใช้แหล่งทรัพยากร เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

ความสามารถด้านการสอน

การสอน เป็นภารกิจหลักสำคัญในกระบวนการทางการศึกษา ผู้สอนต้องมีวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างแท้จริง จากแนวคิดของแบนดูรา ที่กล่าวว่า บางครั้งคนเราต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่มีความคลุมเครือ แปลกใหม่ และอาจทำนายสิ่งที่จะเกิดขึ้นได้ การรับรู้ความสามารถของตนขึ้นอยู่กับ การตัดสินใจของบุคคลว่าตนเองสามารถทำอะไรได้ในทักษะที่มีอยู่ (ประทีป จินฉัตร, 2539, หน้า 5 อ้างอิงจาก Bandura, 1986) จากแนวคิดดังกล่าว แซนแนน-โมแรน และคณะ (Tschannen-Moran, Woolfolk Hoy, & Hoy, 1998, pp. 234-235) จึงเสนอให้นำการประเมินความสามารถในการสอนของบุคคล (Assessment of Personal Teaching Competence) มาศึกษาเพื่ออธิบายการรับรู้ความสามารถของครู โดยเสนอให้แยกการประเมินความสามารถในการสอนของบุคคลซึ่งเป็นการรับรู้เกี่ยวกับหน้าที่ที่กำลังทำอยู่อกจากการรับรู้ความสามารถของครู ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาส่วนใหญ่ที่มักเชื่อมโยงความสามารถใน

การสอนเข้ากับการรับรู้ความสามารถของคนที่เป็นการทำนายความสามารถที่จะควบคุมการกระทำในอนาคต แชนเนน-โมแรน และคณะได้เสนอให้ประเมินความสามารถในการสอนโดยการใช้อำถามเพื่อประเมินเกี่ยวกับหน้าที่ที่กำลังทำอยู่ในปัจจุบันที่จะสนับสนุนการตัดสินใจเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของครูซึ่งเป็นการทำนายความสามารถในอนาคต

สำหรับแนวคิดการประเมินความสามารถในการสอนของไทยนั้น สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2537, หน้า 48) ได้เสนอว่า การประเมินประสิทธิภาพการสอนของครูสามารถพิจารณาได้จากพฤติกรรมการทำงานของครูในด้านต่าง ๆ ดังนี้ 1) ตั้งจุดมุ่งหมายการสอนให้ชัดเจน 2) กำหนดขอบข่ายของการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงลักษณะของผู้เรียนและเนื้อหาที่จะสอน และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน 3) วางแผนการสอนโดยประมวลจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียน จุดมุ่งหมายที่คาดหวัง และทรัพยากรที่มีอยู่ แล้วจึงเลือกเนื้อหาหนังสือ อุปกรณ์และวัสดุการสอน วิธีสอนและกิจกรรมให้สอดคล้องกัน 4) จัดสภาพห้องเรียนให้มีบรรยากาศให้เหมาะสมต่อการเรียนรู้ 5) ใช้แหล่งความรู้ทั้งด้านบุคคล สิ่งแวดล้อม วัสดุสิ่งพิมพ์และอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการสอน โดยเลือกให้เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายของบทเรียน 6) การสอนควรเน้นการค้นคว้าด้วยตนเอง เน้นทักษะ การแก้ปัญหา การจัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ 7) มีระบบการประเมินผล เพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนอกจากนั้น ยังมีผู้เสนอว่าคุณลักษณะทางวิชาชีพของผู้สอนแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือความสามารถทางวิชาการ และความสามารถในการสอน สำหรับความสามารถในการสอนนั้นควรประกอบด้วย ถ่ายทอดเนื้อหาได้ถูกต้องชัดเจน เตรียมการสอนอย่างละเอียดเกี่ยวกับวิธีการสอน อุปกรณ์การสอน การประเมินผล เอาใจใส่ต่อผู้เรียน โดยเฉพาะการตอบคำถามในชั้นเรียนและการทำการบ้าน สอนซ่อมเสริม เข้าสอนตรงเวลา เลือกวิธีสอนที่จะทำให้ผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันเข้าใจบทเรียนได้ดีที่สุด ดังนั้นครูที่รับรู้ความสามารถในตนเองจะต้องพัฒนาการสอน จึงควรให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านความสามารถในการสอน (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, 2536, หน้า 8-14)

สกริเวน (Sciven, 1991, pp. 40-51) ได้ให้ข้อสรุปว่า ครูที่ดีควรมีทักษะการจัดกระบวนการเรียนการสอน ควรกระตุ้นให้นักเรียนมีความพยายามในการศึกษา

พระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) (2529, หน้า 92-93) ได้แสดงทัศนะในเรื่องหน้าที่การสอนของครูที่สำคัญไว้ดังนี้คือ 1) ครูมีบทบาทในการเป็นผู้นำทางวิญญาณทั้งแก่คณะครูและสังคม ใน 3 ประการ ประการแรก สอนให้รู้จักความอยู่รอดที่แท้จริง คือรอดพ้นความทุกข์ทั้งกายและใจ หรือการดับทุกข์ ประการที่สองสอนให้รู้จักความสุขที่แท้จริง คือความสุขจากการทำหน้าที่ ซึ่งเกิดจากการใช้ชีวิตให้เกิดประโยชน์มากที่สุด ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น ประการสุดท้าย สอนให้รู้จักหน้าที่ที่แท้จริง คือรู้จักหน้าที่ในฐานะที่เป็นสิ่งที่ดีที่สุด รักจะทำหน้าที่ และมีความสุขที่ได้ทำตามหน้าที่ 2)

บทบาทในการเป็นผู้สร้างโลก บุคคลในโลกจะดีหรือเลวก็เพราะการศึกษา และผู้ให้การศึกษา ก็คือครู ดังนั้นครูจึงเป็นผู้สร้างโลก บุคคลในโลกในอนาคตโดยผ่านศิษย์ โลกที่พึงประสงค์คือโลกทั้งสารทของคณดี ซึ่งเปรียบได้ดังนี้คือ มนุษย์โลก คือสร้างคนที่มีจิตใจสูง พรหมโลก คือสร้างคนที่ประเสริฐ รักเพื่อนมนุษย์ มีพรหมวิหารสี่ และเทวโลก คือสร้างคนให้มีอิริยโอคตปปะ

กล่าวโดยสรุป ความสามารถในการสอน หมายถึง การประเมินความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ที่ผ่านมาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และประสบความสำเร็จในการเรียน

งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านการสอนที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู มีดังนี้

รสวลีย์ อักษรวงศ์ (2545, หน้า 116) ได้ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถของครูในการสอนทักษะการแก้ปัญหา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 10 จำนวน 84 โรงเรียน ผลการวิจัยพบว่า การได้รับความสำเร็จในการสอนมีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถของครูในการสอนทักษะการแก้ปัญหา ซึ่งสนับสนุนทฤษฎีการรับรู้ความสามารถในตนเองของครูของแบนดูรา

จรินทร์ วินทะไชย์ (2541, หน้า 120) ได้ศึกษาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการรับรู้ความสามารถของครู กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร จำนวน 410 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เส้นทาง ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพความสำเร็จในการสอนส่งผลทางตรงเชิงบวกต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู กุสคีย์ (Guskey, 1984, pp. 254-259) ได้รายงานถึงอิทธิพลของการเปลี่ยนแปลงการสอนของครูในเชิงบวกหรือประสิทธิผลในการสอนของครูที่มีต่อลักษณะด้านความรู้สึกรู้สึกของครูไว้ว่า ผลลัพธ์ที่ประสบความสำเร็จจะทำให้ครูพิจารณาว่าเป็นความพยายามของบุคคลและส่งผลให้ครูเพิ่มความรับผิดชอบในผลที่เกิดกับนักเรียนมากยิ่งขึ้น มีแนวโน้มที่จะสอนให้ดีขึ้น และมีทัศนคติทางบวกต่อการใช่วิธีสอนที่หลากหลาย และผลลัพธ์ที่สำคัญคือบุคคลมีความมั่นใจในความสามารถที่จะทำงานในอนาคตมากยิ่งขึ้น

จินดา จิโน (2535, หน้า 83-84) ได้ศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูดีเด่น ในระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูคณิตศาสตร์มีประสิทธิภาพนั้นมาจากส่วนประกอบ 3 ด้าน คือ

1. บุคลิกเฉพาะตัวของครู ซึ่งเป็นทั้งบุคลิกภาพทั้งภายนอกและภายใน อันได้แก่ เป็นบุคคลที่มีลักษณะท่าทางดี สุขภาพกายและจิตดี การแต่งกายเหมาะสมกับอาชีพ มีความรับผิดชอบ เป็นผู้มีความรู้ในสาขาคณิตศาสตร์เป็นอย่างดี มีความเข้าใจและสามารถปฏิบัติตามแนวทางการ

บริหารทางวิชาการได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับชั้นเรียน มีศรัทธาในวิชาชีพครู และมีความพยายามในการพัฒนาวิชาชีพอยู่เป็นประจำ และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือมีมนุษยสัมพันธ์ดี

2. บรรยากาศในห้องเรียน ได้แก่ การจัดสภาพภายในห้องเรียน ซึ่งประกอบด้วยการจัดที่นั่ง จัดวัสดุอุปกรณ์รวมทั้งครุภัณฑ์ต่าง ๆ อย่างถูกที่ถูกทาง เอื้อต่อการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร ครูมีการจัดป้ายนิเทศหรือมุมประสบการณ์ให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ในการจัดสภาพห้องเรียนนี้คำนึงถึงความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งได้แก่ ความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด ความเป็นกันเอง การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิด และแสดงออก ครูยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน การฝึกทักษะให้ทำงานกลุ่ม การปฏิบัติตามวิถีประชาธิปไตยและระเบียบต่าง ๆ ของห้องเรียน มีส่วนทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนดำเนินไปได้ อย่างถูกเป้าหมาย

3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนและชุมชน ประสบการณ์ในการทำงานแบบอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากงานสอนทำให้ครูเข้าใจในระบบการทำงาน ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหานั้น ๆ สิ่งที่ประสบมาในการทำงานสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลหรือประยุกต์ใช้ในการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน

เรย์โนลด์ (Raynold, 1998, p. 50) ได้ศึกษาวิจัยองค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพในสหราชอาณาจักร โดยศึกษาถึงลักษณะของครูที่มีประสิทธิภาพและ องค์ประกอบสำคัญของโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพว่ามีลักษณะอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า ครูควรใช้ สื่อการสอนที่หลากหลาย ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ สอนโดยยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ใช่สอนตามตำรา และโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้น ครูหรือบุคลากรของโรงเรียน ควรมีความสามัคคีกัน การจัดการเรียนการสอนที่ท้าทายความสามารถ มีการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน มีการบันทึกผลการเรียนเพื่อพัฒนา และให้ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

ริคเช (Reche, 1991, p. 3046-A) ได้ศึกษาสมรรถภาพในการสอนของครูที่สอนการศึกษา ผู้ใหญ่ ตามทัศนะของศึกษานิเทศก์และครูผู้สอนในประเทศเคนยา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ 86 คน และครูผู้สอนจำนวน 328 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ คุณสมบัติและหน้าที่สำคัญในการสอนที่มีประสิทธิภาพของครู จากการศึกษาพบว่า ลักษณะของครู ที่สอนอย่างมีประสิทธิภาพดี มีดังนี้

1. มีความรอบรู้เกี่ยวกับการดูแลรักษาและพัฒนาการของเด็ก การวางแผน โฆษณา การ รักษาสุขภาพอนามัย และการเกษตรของครอบครัว
2. เก็บรักษาระเบียนสะสมของนักเรียนในชั้นเรียน

3. ต้องสร้างและใช้แผนการสอน
4. มีความมั่นใจในการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน
5. ตรงต่อเวลาในการสอน
6. สามารถทำงานร่วมกับผู้นำและทุกคนในชุมชน
7. มีความเข้าใจถึงความต้องการในการเรียนของผู้เรียน
8. สอนนักเรียนตามระดับความสนใจ
9. ช่วยเหลือนักเรียนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน

นาแกแพน (Nagappan, 1999) ศึกษาการเตรียมพร้อมในการสอน โดยใช้นวัตกรรมในชั้นเรียนของครูที่สอนภาษามาลาเลย์และภาษาอังกฤษ ในการศึกษาได้วิเคราะห์การรับรู้ของครูในการเตรียมพร้อมด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติในการสอนทักษะการคิดขั้นสูง รวมทั้งวิเคราะห์สภาพที่เป็นจริงหรือในทางปฏิบัติว่าครูสอนทักษะการคิดขั้นสูงตามแผนการสอนภาษามาลาเลย์และภาษาอังกฤษอย่างไร ผลการวิจัยปรากฏว่า ครูที่รับรู้ว่าคุณเองไม่ได้เตรียมพร้อมในการใช้นวัตกรรมในชั้นเรียนเป็นครูที่ขาดคุณสมบัติในการสร้างความรู้ที่เป็นเนื้อหาสาระในชั้นเรียน จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ ความสามารถด้านการสอน เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

ความสามารถด้านการจัดระเบียบวินัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2539, หน้า 759) ได้ให้ความหมายว่า ระเบียบวินัย หมายถึง การประพฤติได้เหมาะสมกับสถานการณ์ เวลา และเป็นไปตามเงื่อนไข กฎเกณฑ์ กติกา หรือข้อตกลงที่สังคมกำหนด ด้วยความเต็มใจและจริงจัง โดยไม่มีการลงโทษ หรือควบคุม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2538, หน้า 186) ได้กล่าวว่า วินัยหมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อบังคับ ซึ่งกำหนดไว้เพื่อบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งปฏิบัติ ดังนั้น จึงมักเรียกรวม ๆ กันว่า ระเบียบวินัยอยู่เสมอ

อนุวัติ คุณแก้ว (2538, หน้า 51) ได้กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง ระบบ แบบแผน กฎเกณฑ์ และข้อบังคับต่าง ๆ กำหนดขึ้นเพื่อควบคุมประพฤติก และใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ ให้เกิดความพร้อมเพรียง ความสงบเรียบร้อย และความเจริญมั่นคงต่อบุคคล ชาติ บ้านเมือง เช่น กฎหมาย คำสั่ง ข้อบัญญัติ กฎของลูกเสือ ระเบียบของโรงเรียน เป็นต้น

ธีรนาถ กลิ่นชั้น (2541, หน้า 6) ได้กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎระเบียบข้อบังคับและข้อตกลงที่สังคมยอมรับ

ธีรศักดิ์ อัครบวร (2542, หน้า 120-121) ได้กล่าวว่า มีวินัย พฤติกรรมหลัก คือ มีวินัยในตนเอง และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ส่วนพฤติกรรมบ่งชี้ คือ ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง

ตามทำนองครองธรรม มีวิธีทำงานที่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น ได้ปฏิบัติตามกฎและระเบียบของหน่วยงานและสถานที่ศึกษาปฏิบัติหน้าที่การงานเป็นไปตามขั้นตอน

สรุปได้ว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง การประพฤติอย่างมีระเบียบของบุคคลซึ่งกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อความสงบสุขในชีวิตของตนเอง และความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม เพราะ ระบบ ระเบียบ แบบแผน และข้อบังคับต่าง ๆ กำหนดขึ้นเพื่อควบคุมประพฤติก และใช้เป็นแนวทางปฏิบัติให้เกิดความพร้อมเพรียง ความสงบเรียบร้อย ความเจริญมั่นคงต่อบุคคล และชาติ บ้านเมือง

ความสำคัญของระเบียบวินัย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2539, หน้า 759) ได้กล่าวถึงความสำคัญของระเบียบวินัยว่า การมีระเบียบวินัยเป็นคุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญทางบุคลิกภาพของเด็ก ทั้งนี้เพราะผู้วินัยจะเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะสนใจและเอาใจใส่ต่อสังคม เป็นผู้ที่มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และเมื่อใดก็ตามที่เด็กได้พัฒนาหลักการดังกล่าวแล้ว เด็กก็จะแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่สังคมยอมรับที่ต่อหน้าและลับหลังผู้ใหญ่

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2538, หน้า 5-6) ได้อธิบายถึงความสำคัญของระเบียบวินัยต่อการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัวมีวินัยไม่ว่าวินัยภายนอกหรือวินัยในตนเองย่อมก่อให้เกิดความไว้วางใจ ความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิก ทำให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครอบครัว โดยเฉพาะสมาชิกผู้เยาว์ของครอบครัว เมื่อเติบโตขึ้นจากครอบครัวที่มีสัมพันธภาพที่ดีย่อมเป็นผู้มีบุคลิกภาพที่ดี มีความมั่นคงทางจิตใจ กล่าวที่จะเรียนรู้และปรับตัวในสิ่งใหม่ ๆ อันจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศสืบไป

2. ด้านสังคม เมื่อกลุ่มคนในสังคมมีระเบียบวินัย เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมกัน เช่น การช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติ การเคารพ ไม่ล่วงเกินสิทธิของผู้อื่น การปฏิบัติตามประเพณีแบบแผนของสังคม ก็จะทำให้การดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันของบุคคลเป็นไปอย่างสงบสุข

3. ด้านเศรษฐกิจ ในสภาพสังคมไทยในปัจจุบัน มีการดำเนินงานของภาคธุรกิจอย่างรวดเร็วโดยใช้เทคโนโลยีสื่อสารเป็นเครื่องมือ เวลาจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่งซึ่งผู้ดำเนินการทางธุรกิจจะต้องรักษาและใช้ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด ดังนั้นการมีวินัยตรงต่อเวลา และวินัยในตนเองเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ

4. ด้านการเมือง การที่ประชาชนในสังคมไทยมีความเคารพยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่แตกต่างไปจากตนและตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตนในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในฐานะประชาชน จะช่วยให้การพัฒนาทางการเมืองของประเทศเป็นได้โดยง่าย

จะเห็นว่า ความมีระเบียบวินัย เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการทำให้บุคคลอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า

การเสริมสร้างความมีระเบียบวินัย

ออซูเบล (Ausubel, 1968, pp. 59-60) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการปลูกฝังความมีระเบียบวินัยให้แก่เด็กว่า วินัยเป็นวัฒนธรรมของสังคม ซึ่งช่วยให้เด็กมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. เรียนรู้มาตรฐานการกระทำ หรือความประพฤติที่สังคมยอมรับ
2. มีวุฒิภาวะทางด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพที่ดี เช่น เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี มีความสามารถในการพึ่งตนเอง มีความสามารถในการควบคุมตนเอง เป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ และอดทนต่อความคับข้องใจ

3. มีมโนธรรมที่ดี มีศีลธรรม

4. มีความปลอดภัยทางอารมณ์

การส่งเสริมการมีระเบียบวินัยในตนเองให้เกิดขึ้นในตัวเด็กเปรียบเสมือนการเตรียมให้เด็กเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต (Etzioni, 1982, pp. 184-189) มีพฤติกรรมแสดงออกเป็นที่ยอมรับของสังคม ความเหมาะสมในแต่ละสถานการณ์ ตลอดจนประพฤติปฏิบัติตามบรรทัดฐานสังคม การส่งเสริมการมีระเบียบวินัยในตนเองให้บังเกิดขึ้นกับนักเรียนนั้น จึงควรมีหลักดังนี้ สร้างสัญลักษณ์และคำขวัญสนับสนุนความเป็นผู้นำเพื่อสร้างคุณค่าทางบวกให้แก่โรงเรียน ต้องทำให้นักเรียนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของและเกิดความรับผิดชอบร่วมกัน เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตั้งกฎเกณฑ์และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สร้างกฎเกณฑ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการให้ชัดเจน (Wayson & Lasley, 1984, pp. 419)

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2537, หน้า 12) ได้แนะแนวทางในการส่งเสริมความมีวินัยในตนเอง ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศที่มีความผ่อนคลาย
2. ให้โอกาสเด็กเริ่มทำกิจกรรมอย่างอิสระ
3. สนับสนุนให้เด็กมีโอกาสดิเคและตัดสินใจแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล
4. เปิดโอกาสให้เด็กช่วยกันสร้างข้อตกลง
5. แสดงความชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติตามข้อตกลง ให้กำลังใจ และช่วยเหลือเด็กที่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามข้อตกลง

6. ทบทวนสิ่งที่เด็กได้กระทำ โดยการถามหรือชมเชย

ระเบียบวินัยในโรงเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดหลักการของวินัยในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. ตามวัตถุประสงค์ของวินัยในโรงเรียน ก็คือต้องการส่งเสริมให้นักเรียนเติบโต เป็นพลเมืองดี สามารถปกครองตนเองได้
2. วินัยที่ดี จะช่วยให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายของการเรียนการสอนตามหลักสูตร
3. วินัยในโรงเรียน จะต้องมียุทธศาสตร์สอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียนและปัจจัยแวดล้อมหลาย ๆ ด้าน
4. วินัยในโรงเรียน จะดำเนินไปควบคู่กับการเรียนการสอนและความต้องการพื้นฐานของนักเรียนเป็นสำคัญ
5. การกำหนดกฎระเบียบวินัยในโรงเรียนควรคำนึงถึงความเหมาะสมและความต้องการพื้นฐานของนักเรียนเป็นสำคัญ
6. วินัยในโรงเรียน จะต้องเป็นข้อบัญญัติที่สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับนักเรียนเป็นสำคัญ

บทบาทของโรงเรียนในการเสริมสร้างและรักษาระเบียบวินัย

การเสริมสร้างและการรักษาระเบียบวินัยนั้น ควรเริ่มกระทำตั้งแต่เด็กและกระทำต่อเนื่องตลอดไปจนเป็นผู้ใหญ่ โดยคำนึงถึงวัยและพัฒนาการด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมของเด็กเป็นสำคัญ และโรงเรียนก็เป็นสถาบันทางสังคมที่มีหน้าที่จัดการเรียนการสอน โดยอบรมสั่งสอนและรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียนปรับปรุงพฤติกรรมของนักเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการของนักเรียน

ระเบียบวินัยเป็นพื้นฐานอันสำคัญในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า และการที่จะสร้างระเบียบวินัยให้แก่แก่นักเรียนนั้น เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง ที่จะต้องกระทำควบคู่ไปกับการงานวิชาการและงานด้านอื่น ๆ โรงเรียนจึงควรตระหนักในการเสริมสร้างและรักษาระเบียบวินัย เพราะถ้าโรงเรียนขาดระเบียบวินัย ความสงบสุขในโรงเรียนก็จะไม่เกิดขึ้น การเรียนการสอนก็จะไม่บังเกิดผลเต็มที่ ในขณะที่เดียวกันคุณภาพการศึกษาจะลดน้อยลง เมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาไปจากโรงเรียน ย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่อสังคม อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ฉะนั้น โรงเรียนจึงต้องทำหน้าที่ในการสร้างเสริม ป้องกันและแก้ปัญหาเกี่ยวกับวินัยของนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า การอบรมสั่งสอนเยาวชนให้เป็นผู้ที่ประพฤติตนมีระเบียบเรียบร้อย มีวินัย มีบุคลิกภาพตามต้องการของสังคม เป็นภารกิจอันใหญ่ยิ่งของโรงเรียน การควบคุมอย่างเคร่งครัดจนเกินไปแทนที่จะก่อให้เกิดผลดี อาจทำให้เกิดบุคลิกภาพที่สับสนขาดความคิดในเรื่องของการเป็นผู้นำ ในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กได้รับการปล่อยให้มีอิสระอย่างไม่มีขอบเขต ก็อาจนำความเสียหายมาสู่ตัวเด็กโรงเรียนหรือสังคมได้ ข้อควรระวังสำหรับผู้บริหาร ก็คือ การกำหนด

กฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับเพื่อควบคุมความประพฤติของนักเรียนนั้น ควรพิจารณาให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งเมตตาธรรม ระเบียบข้อบังคับควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดคุณค่าแห่งความดี มุ่งให้เกิดความสำนึกของการเป็นผู้มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังที่ เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2527, หน้า 233) กล่าวว่า การรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน วิธีที่ดีที่สุด คือพยายามฝึกความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนเองให้มากที่สุด เพราะจะทำให้ นักเรียนสามารถรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน และยังเป็นหน้าที่รับผิดชอบของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนที่จะให้ความร่วมมือร่วมใจกันพัฒนานักเรียนในปกครองให้บรรลุถึงจุดหมายที่วางไว้

งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านการจัดระเบียบวินัยที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู มีดังนี้

สวาท มุสิกะพันธ์ (2535, หน้า 108) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการประพฤติดิระเบียบวินัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามทัศนะของนักเรียนและครูอาจารย์ พบว่า การประพฤติดิวินัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามทัศนคติของครูอาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่มีเขตที่ตั้งโรงเรียนต่างกัน โดยส่วนรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยครูอาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่มีเขตที่ตั้งโรงเรียนนอกเขตเทศบาลมีทัศนคติต่อการประพฤติดิวินัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สูงกว่าครูอาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่มีเขตที่ตั้งโรงเรียนในเขตเทศบาล เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า องค์ประกอบด้านระเบียบการแต่งกาย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และองค์ประกอบด้านระเบียบความประพฤติ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยครูอาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่มีที่ตั้งโรงเรียนนอกเขตเทศบาล มีทัศนคติต่อการประพฤติดิระเบียบวินัยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสูงกว่าครูอาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนที่มีเขตที่ตั้งโรงเรียนในเขตเทศบาล

สุภาพร วีระวิญญู (2538, หน้า 79-84) ได้ศึกษาเปรียบเทียบอ้อมโนทัศน์ การอบรมเลี้ยงดู และสภาพแวดล้อมของโรงเรียนระหว่างนักเรียนที่มีพฤติกรรมผิควินัย และนักเรียนที่มีพฤติกรรมอยู่ในวินัยในระดับชั้นเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า นักเรียนที่มีพฤติกรรมผิควินัย และนักเรียนที่มีพฤติกรรมอยู่ในวินัยมีอ้อมโนทัศน์แตกต่างกัน โดยที่นักเรียนที่มีพฤติกรรมผิควินัยมีอ้อมโนทัศน์ต่ำกว่านักเรียนที่มีพฤติกรรมอยู่ในวินัย นักเรียนที่มีพฤติกรรมผิควินัยได้รับการเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน ส่วนตัวแปรด้านอ้อมโนทัศน์การอบรมเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมของโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านวินัยของนักเรียน ตัวแปรที่สามารถทำนายพฤติกรรมด้านวินัยของนักเรียนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การอบรมเลี้ยง

รูปแบบปล่อยปละละเลย อัตรานโยบายด้านค่านิยมเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ การอบรมเลี้ยงดู แบบ
ประชาธิปไตย และสภาพแวดล้อมด้านพฤติกรรม

ดิงกินส์ (Dinkins, 1982, p. 2947-A) ศึกษาปัญหาทางวินัยของนักเรียน และมาตรการใน
การแก้ไขในโรงเรียนมัธยมศึกษาในมลรัฐแคลิฟอร์เนียตอนใต้ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ปัญหาทาง
วินัยของนักเรียนที่พบเห็นบ่อยที่สุด คือ การขาดเรียน การหนีชั่วโมงเรียน ไม่เคารพผู้บริหาร
โรงเรียนและครู สบประพาส พฤติกรรมไม่สุภาพ และการทะเลาะวิวาท สำหรับ
มาตรการในการแก้ไขนั้นพบว่า วิธีการที่ใช้มากที่สุด คือการพักการเรียน และการไล่ออก
นอกจากนั้นก็มีวิธีการอื่น ๆ รองลงมา ได้แก่ การกักบริเวณในโรงเรียน การหน่วงเหนี่ยวให้อยู่ใน
โรงเรียนหลังเลิกเรียน การเขียนดี และการมอบหมายให้ทำเป็นต้น

ลิตเทเรลล์ (Litterell, 1981, p. 4568-A) แห่งมหาวิทยาลัยมิสซูรี โคลัมเบีย ได้ทำการวิจัย
เกี่ยวกับการควบคุมพฤติกรรมและวินัยของนักเรียนว่า ห้องเรียนที่ครูใช้วิธีการควบคุมนักเรียนอย่าง
เคร่งครัด จะไม่มีผลอย่างแท้จริงต่อการมีวินัยของเรียน นักเรียนจะชอบครูที่ให้การช่วยเหลือ
นักเรียนมากกว่าครูที่ควบคุมนักเรียนให้อยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด ในการรักษาวินัยของนักเรียนจะ
ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างครูที่ช่วยเหลือนักเรียน และครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับนักเรียน
และในเรื่องการดูแลความประพฤติของนักเรียน ปรากฏว่าครูที่ละเอียดกับครูที่มีความเคร่งครัดอย่าง
มากจะไม่มีผลต่อการรักษาวินัยของนักเรียน

แมคมุลเลน (McMullen, 1985 p. 616-A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยระบบการจัดการที่มี
ประสิทธิภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย และมัธยมศึกษาตอนต้นในเขตเมือง เพื่อเป็นการ
พัฒนาการรับรู้ พบว่าปัญหาทางวินัยส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมของโรงเรียน เพราะ
นักเรียนต้องการสิ่งแวดล้อมที่ดี ยึดหยุ่นได้ โรงเรียนให้ความสนใจเอาใจใส่ และมีระเบียบวินัย การ
วิจัยสนับสนุนให้โรงเรียนจัดระบบอย่างมีประสิทธิภาพไว้ดังนี้

1. ฝึกครูในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีในการเรียนการสอน
2. สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดภายในโรงเรียน
3. กำหนดความรับผิดชอบต่อปัญหาโดยการให้คำปรึกษา กำหนดแนวทางของ

พฤติกรรม

4. พิจารณาแก้ไข ปรับปรุงระเบียบวินัย และจำกัดขอบเขตการทำผิด
5. กำหนดโครงการให้นักเรียนหยุดพักการเรียนชั่วคราวในโรงเรียน
6. วางแผนพัฒนาผู้ทำผิดบ่อย ๆ แต่ละคนเป็นอย่างดี
7. ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมรับรู้ และเกี่ยวข้องในการรักษาระเบียบวินัยของโรงเรียน

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า ความสามารถด้านการจัดระเบียบวินัย เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

ความสามารถด้านสร้างความร่วมมือจากผู้ปกครอง

บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองนักเรียนในการจัดการศึกษาบริบทที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ตราขึ้นบนพื้นฐานความคิดความเชื่อที่ว่าพ่อแม่คือผู้ที่เป็นครูที่ดีที่สุด พ่อแม่คือคนที่มีพลัง มีทุกสิ่งทุกอย่าง รวมทั้งความตั้งใจและความปรารถนาดีต่ออนาคตของลูก โดยพระราชบัญญัติการศึกษานี้ได้นำสาระสำคัญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา โดยให้ทุกคนของสังคมไทยจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อจะสามารถให้การศึกษาแก่ทุกคนทั้งประเทศได้ พ่อแม่ ผู้ปกครองจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาให้กับลูกหลานได้อีกครั้ง ภายใต้อำนาจของพระราชบัญญัติการศึกษานี้ (วิศาล เครือคล้าย, 2543, หน้า 2)

บทบาทของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

ผู้ปกครองมีบทบาทในการจัดการศึกษาดตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 สรุปได้ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาโรงเรียนผู้ปกครองมีความประสงค์จะเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนด้านต่าง ๆ เช่น สิ่งแวดล้อม อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร การเรียนการสอน งบประมาณ เป็นต้น
2. ด้านหลักสูตร ผู้ปกครองสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและตรงตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่นมากที่สุด
3. ด้านการเรียนการสอน ผู้ปกครองที่มีความสามารถเฉพาะทางประสงค์ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนและเชิญผู้มีประสบการณ์ในชีวิตมาบรรยายและให้ความรู้แก่นักเรียน
4. ด้านการวางแผนการศึกษาสามารถมีส่วนร่วมวางแผนจัดการศึกษาพัฒนาแนวคิดกิจกรรมที่ส่งเสริมและแก้ไขเด็กที่มีปัญหา โดยปรึกษาหารือกับครูหรือพบปะระหว่างผู้ปกครองกับผู้ปกครองด้วยกัน
5. ด้านบุคลากร ผู้ปกครองสามารถให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับภารกิจหลักที่สำคัญของโรงเรียนที่ได้ดำเนินการไปแล้ว และใช้การประเมินผลผู้เรียนเป็นตัวชี้วัด สามารถประเมินคุณภาพมาตรฐานผู้สอนได้

6. ด้านการปกครอง ถ้าผู้ปกครองเห็นว่าสภาพแวดล้อมภายนอกของโรงเรียนมีสิ่งล่อใจนักเรียนค่อนข้างมาก เช่น สถานเริงรมย์ประเภทต่าง ๆ ศูนย์การค้า สถานที่ท่องเที่ยว ฯลฯ เป็นเหตุกรณีวิวาทระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองควรร่วมมือเป็นเครือข่ายประสานกับฝ่ายปกครองของโรงเรียนเมื่อพบเหตุการณ์ดังกล่าวจะได้ติดต่อกับฝ่ายปกครองได้ทันที

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

เขาวนุช ทามาน (2545, หน้า 36) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ร่วมกัน เป็นการระดมสมอง ระดมกำลัง ระดมความคิดเห็น เพื่อพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร สำหรับการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นการแสดงให้เห็นถึงความต้องการและความสนใจของผู้ปกครองที่มีต่อการจัดการศึกษา

ปรีดาพรรณ อินทวิมลศรี (2548, หน้า 38) ได้อธิบายว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองทางการศึกษา หมายถึง การที่ผู้ปกครองร่วมกันคิดแก้ปัญหา ร่วมงานกันระหว่างบ้านกับโรงเรียนที่จะพัฒนาให้งานการศึกษาของนักเรียนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยลงมือปฏิบัติช่วยเหลือกัน และร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนยอมรับผลการทำงานและพร้อมที่จะแก้ไขและพัฒนาการเรียนการสอนต่อไปร่วมกัน

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2544, หน้า 30) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียนว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน เป็นการสร้างคุณค่าการศึกษาให้กับเด็ก และเป็นการสร้างคุณค่าให้กับสังคม เพราะหมายถึงการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ครู และโรงเรียน ในการสร้างสรรค์พัฒนาเด็กให้เจริญเติบโตและพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง หมายถึง บทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตามบริบทที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กำหนดให้คนทุกคนในสังคมมีส่วนร่วมจัดการศึกษา ผู้ปกครองมีส่วนร่วมจัดการศึกษา โดยการพัฒนาโรงเรียน กำหนดหลักสูตร จัดการเรียนการสอน วางแผนจัดการศึกษา ให้สอดคล้องเกี่ยวกับภารกิจหลักสำคัญของโรงเรียนที่ได้ดำเนินการไปแล้ว ประเมินผลคุณภาพมาตรฐานผู้สอนได้ และทำหน้าที่เป็นผู้ประสานความร่วมมือเครือข่ายในเรื่องที่เกี่ยวกับผลกระทบต่อนักเรียนหรือสถานศึกษา

แนวทางและรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษา

กิจกรรมความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง กับ โรงเรียนเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองให้มีบทบาทต่อการพัฒนาการศึกษา โรงเรียนทุกแห่งต้องส่งเสริมความเป็นหุ้นส่วน หรือการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียของผู้ปกครองที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของเด็กในทุก ๆ ด้าน ซึ่งเป็นแนวทางความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน สรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544, หน้า 68-79)

1. การอบรมเลี้ยงดู

ผู้ปกครองพัฒนาสมองของลูกตั้งแต่วัยในครรภ์ โดยรับประทานอาหารที่ถูกต้องหลักโภชนาการมีประโยชน์ สร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีในครอบครัว ให้ลูกรับประทานอาหารที่มีคุณค่าต่อร่างกาย ตรวจและพัฒนาสุขภาพของลูกอย่างสม่ำเสมอ สังเกตแวตาความสามารถของลูก อ่านหนังสือให้ลูกฟัง เล่นกับลูกเพื่อการฝึกพูด การฟัง การสังเกต และการคิดวิเคราะห์

โรงเรียนทำหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปกครอง ทั้งด้านการอบรมเลี้ยงดูตามหลักวิชาการ การสร้างภูมิคุ้มกันสำหรับเด็กแรกเกิด เปิดสนทนาปัญหาสุขภาพ เปิดห้องสมุดให้ผู้ปกครองหาความรู้ และเป็นที่ปรึกษาเรื่องการเรียนรู้ของเด็ก

2. การสื่อสารระหว่างโรงเรียน

ผู้ปกครองพบปะครูของลูกอย่างสม่ำเสมอ ดูแลลูกเรื่องการไปโรงเรียน การเรียน และการทำการบ้านอย่างใกล้ชิด ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อโรงเรียนในเรื่องต่างๆ และพบปะเครือข่ายผู้ปกครองและบุคลากรภายในโรงเรียน

ฝ่ายโรงเรียน ควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองพบ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลของเด็กที่อยู่ในโรงเรียน เผยแพร่ความรู้หรือวิธีการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียน การวัดผลประเมินผลให้ผู้ปกครองทราบ และกำหนดแนวทางการดำเนินการร่วมกัน รับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง และจัดระบบพบปะผู้ปกครองและบุคลากรในโรงเรียนในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้น

3. การอาสาสมัครเพื่อพัฒนาการศึกษา

ผู้ปกครองให้ความร่วมมือ เป็นอาสาสมัครเข้าร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านปัจจัยเพื่อพัฒนาบุคลากรครูของโรงเรียน และการลงมือช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน จัดตั้งสมาคมผู้ปกครอง สร้างและขยายเครือข่ายผู้ปกครอง

โรงเรียนสำรวจข้อมูลผู้ปกครองในเรื่องความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จัดห้องทำงานให้อาสาสมัครอย่างเหมาะสม สร้างบรรยากาศเป็นมิตรกับผู้ปกครอง ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายผู้ปกครองด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การออกหนังสือเชิญการเป็นวิทยากร การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่จำเป็น เป็นต้น

4. จัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่บ้าน

ผู้ปกครองจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยให้เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างดี และการคิดสร้างสรรค์ด้วยตนเอง ถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมตามศักยภาพ

โรงเรียน ให้ความรู้เรื่องการจัดสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย ให้เป็นแหล่งความรู้ของเด็กจัดกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมเพื่อให้เด็กได้แสดงออก

5. การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของโรงเรียน

ผู้ปกครองสมัครเข้าเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในโรงเรียนลูก เข้ารับฟังและอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารงานในโรงเรียน การเข้าร่วมคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาสาเหตุ เช่น กระบวนการเรียนการสอน การบริหารการเงิน เป็นต้น

โรงเรียน ประกาศรับสมัครเข้าเป็นคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน เผยแพร่สิทธิรูปแบบวิธีการของผู้ปกครอง ในการมีส่วนร่วมการบริหารด้านต่าง ๆ ของโรงเรียน ให้ความรู้และอบรมแนวทางการบริหารงานที่ผู้ปกครองต้องดำเนินการร่วมกับโรงเรียน และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าร่วมประเมินผลติดตามตรวจสอบการดำเนินงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไข

6. การเป็นผู้ประสานงานระดมทรัพยากร

ผู้ปกครอง ทำหน้าที่เชื่อมโยง ระหว่างแหล่งทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา กับโรงเรียน ระดมทรัพยากรต่าง ๆ เช่น บุคคลหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อช่วยให้โรงเรียนสามารถบริหารงานได้อย่างเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ

โรงเรียนประสานกับแหล่งทรัพยากร ที่ให้ความร่วมมือกับโรงเรียนและรู้จักใช้ทรัพยากรที่มีค่าอันสำคัญยิ่งให้เกิดประโยชน์เต็มศักยภาพ

กฤษยา ดันติผลาชีวะ (2544, หน้า 34-36) ได้กล่าวถึงกิจกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียนซึ่งวิธีการที่โรงเรียนจะจัดกิจกรรมให้ง่ายและสะดวกในการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม มีดังนี้

1. กิจกรรมโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมที่เน้นให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม โดยทางโรงเรียนเป็นฐานของการจัดกิจกรรม ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อแนะนำโรงเรียน วิธีปฏิบัติและการดำเนินงานของโรงเรียน การศึกษาผู้ใหญ่ การฝึกอบรม การหารายได้ การแสดงออกของนักเรียน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นในโอกาสพิเศษต่าง ๆ

2. กิจกรรมงานสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่เน้นการสร้างความสัมพันธ์ และความคุ้นเคยกันในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การสนทนาและการเยี่ยมเยือน ได้แก่ การประชุมปรึกษา และการเยี่ยมบ้าน

3. กิจกรรมสื่อสารสนเทศ เป็นกิจกรรมเน้นให้ผู้ปกครอง เป็นผู้รับข้อมูลเป็นหลัก ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน เช่น นโยบายการจัดการเรียนการสอน กิจกรรมของโรงเรียนและ กิจกรรมเพื่อให้ผู้ปกครองเห็นสภาพรวมของโรงเรียน เห็นภาพการเรียนการสอนของเด็ก นอกจากนี้ยังมี โทรศัพท์สายด่วน จดหมายข่าว โสมเพจ แผ่นพับข้อมูลโรงเรียนและปฏิทินการศึกษา

4. กิจกรรมการศึกษา เป็นกิจกรรมที่ให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้ปกครองเข้าถึงชั้นเรียนทั้งเป็นผู้สอน เป็นผู้ช่วยครู ตลอดจนถึงเป็นที่ปรึกษาสำหรับผู้ปกครองด้วยกัน

5. กิจกรรมการบริการ เป็นกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อเป็นบริการแก่สังคมและครอบครัว ได้แก่ ห้องสมุดของเล่น ศูนย์ดูแลเด็ก แลกเปลี่ยนสิ่งของที่ผู้ปกครองเหลือใช้ กิจกรรมสนับสนุนผู้ปกครองอื่น ๆ ตามความต้องการของชุมชน

6. กิจกรรมการตัดสินใจ เป็นกิจกรรมของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองระดับสูง ที่ผู้ปกครองจะมีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการตัดสินใจ และวินิจฉัยสิ่งการที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม ดังนี้คือ การวางแผนนโยบายร่วมกับโรงเรียน การสรรหาบุคลากรทางการศึกษา การพัฒนาการเรียนการสอน และการจัดหลักสูตร เป็นต้น

ดังนั้น การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองกับโรงเรียน จึงเป็นการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีบทบาทต่อการจัดการศึกษาในโรงเรียนให้มากขึ้น เพื่อให้ผู้ปกครองได้รับทราบความเป็นไปภายในโรงเรียน และมีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าของเด็กทุก ๆ ด้าน อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และรับทราบความเป็นไปเกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ซึ่งเป็นการสานสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับโรงเรียน

งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู มีดังนี้

สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ (2548, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมในงานกิจการนักเรียนของผู้ปกครองโรงเรียนเซนต์คาเบรียล ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. การมีส่วนร่วมในด้านการจัดสวัสดิภาพนักเรียน ผู้ปกครองมีส่วนช่วยในการดูแลเรื่องความปลอดภัยและความประพฤติ นักเรียนได้ประโยชน์จากการที่โรงเรียนจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยดูแลนักเรียน การจัดสารวัตรนักเรียนช่วยดูแลช่วงพักกลางวัน การจัดครูเวรดูแลในโรงเรียนและรอบโรงเรียน และมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดสวัสดิภาพนักเรียนที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมในด้านการจัดบริการแนะแนว ผู้ปกครองมีส่วนช่วยในการบันทึกข้อมูลเอกสารของนักเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมวันผู้ปกครองพบครู การช่วยเหลือและแก้ปัญหาของนักเรียน ได้รับประโยชน์จากโครงการช่วยเหลือนักเรียนที่มีสมาธิสั้น การแนะแนว เรื่องการศึกษาต่อและแนะแนวอาชีพแก่นักเรียน และได้เสนอแนะการนำข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับการแนะแนวไว้ในเว็บไซต์ของโรงเรียนและเปิดเว็บบอร์ดเพื่อการติดต่อสื่อสาร

3. การมีส่วนร่วมในการจัดโภชนาการ ผู้ปกครองได้รับประโยชน์จากการจัดบริการอาหาร การควบคุมจำหน่ายน้ำอัดลม อาหารทอด และอาหารที่ไม่มีประโยชน์ต่อนักเรียน ผู้ปกครองได้เสนอแนะให้โรงอาหารและร้านอาหารติดรายละเอียดคุณค่าทางโภชนาการของอาหารให้นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนประเมินคุณภาพของร้านอาหาร และให้โรงเรียนทำโครงการช่วยเหลือนักเรียนที่มีภาวะโภชนาการเกิน

4. การมีส่วนร่วมในการจัดบริการด้านสุขภาพนักเรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลสุขภาพนักเรียน เป็นแพทย์อาสาประจำห้องพยาบาล เป็นผู้ช่วยในการตรวจสุขภาพและตรวจช่องปากประจำปี เป็นวิทยากรและช่วยกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ผู้ปกครองได้รับประโยชน์จากการตรวจสุขภาพประจำปีของนักเรียน การจัดห้องพยาบาลการดูแลนักเรียนเมื่อเจ็บป่วยหรือประสบอุบัติเหตุ

5. การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมนักเรียน ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการบริจาคเงินและสิ่งของสำหรับนำไปจัดกิจกรรมต่าง ๆ การเข้าร่วมกิจกรรมวันพ่อ กิจกรรมวันแม่ กิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมกีฬา ผู้ปกครองพึงพอใจการจัดกิจกรรมนักเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้น

เกตุสุดช กัมแพงแก้ว (2546, บทคัดย่อ) การศึกษากิจกรรมรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาในโรงเรียน: กรณีศึกษา โรงเรียนอัสสัมชัญแผนกประถม ผลการศึกษาพบว่า กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดมี 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) โรงเรียนควรกำหนดนโยบายและจัดระบบอาสาสมัครเพื่อช่วยงานโรงเรียนที่ชัดเจน 2) ผู้ปกครองควรมีเวลารับฟังและช่วยแก้ปัญหาให้เด็กทุกครั้งที่เกิดต้องการ และกิจกรรมที่มีอันดับจากพหุคุณลักษณะที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดมี 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) โรงเรียนควรจัดให้มีการพบปะระหว่างครูประจำชั้นกับผู้ปกครอง 2) ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นทุกครั้งที่มีโรงเรียนเปิดโอกาส ส่วนกิจกรรมที่มีพิสัยสูงสุดมี 2 กิจกรรม ได้แก่ 1) ผู้ปกครองควรดูแลเด็กให้ทำบ้านอย่างสม่ำเสมอ 2) ผู้ปกครองควรให้ข้อมูลหรือเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชนให้โรงเรียน และกิจกรรมที่มีพิสัยต่ำที่สุด ได้แก่ โรงเรียนควรปฐมนิเทศและฝึกอบรมผู้ปกครองที่เป็นอาสาสมัครให้เหมาะสมกับงานนั้น ๆ ในขณะที่กิจกรรมที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงสุด ได้แก่ ผู้ปกครองควรให้ข้อมูลหรือเชื่อมโยงแหล่งข้อมูลหรือแหล่งเรียนรู้ของชุมชนให้โรงเรียน และกิจกรรมที่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำสุด ได้แก่ ผู้ปกครองควรพบปะครูประจำชั้นอย่างสม่ำเสมอ

ศรินทร์รัตน์ ทองปาน (2544, บทคัดย่อ) ใ้วิจัยเรื่อง รูปแบบและบทบาทการมีส่วนร่วมที่พึงประสงค์ของผู้ปกครอง: ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ปกครองที่เป็นกรรมการโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า 1) ด้านการพัฒนาการเรียนการสอนและหลักสูตร พบว่าผู้ปกครองต้องการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกำหนดหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของ

ท้องถิ่นและต้องการช่วยเหลือโรงเรียนในการนำนโยบายของโรงเรียนไปแจ้งให้ผู้ปกครองทั่วไปรับทราบเพื่อขอความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน 2) การพัฒนาด้านประสานงานและปรับใช้ทรัพยากร พบว่าผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนโดยเป็นผู้ประสานงานและระดมความช่วยเหลือจากแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกของโรงเรียน 3) การพัฒนาบุคลากร พบว่า ผู้ปกครองต้องการให้คำปรึกษา แนะนำแก่บุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความรู้และทักษะต่าง ๆ แก่ผู้ปกครอง ครู และนักเรียน 4) การพัฒนาด้านสังคม และกายภาพ พบว่า ผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน โดยเป็นผู้สนับสนุน ทั้งวัสดุ สิ่งของ และกำลังทรัพย์

สำหรับรูปแบบการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง พบว่า ผู้ปกครองต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในรูปแบบของการเข้าเป็นกรรมการ โรงเรียนเพื่อให้คำปรึกษาแก่โรงเรียน

ธีรภัทร์ เจริญดี (2542, หน้า 50-52) อ้างอิงจาก Parenteau (1990, p. 530) ได้ศึกษาการสร้างความสัมพันธ์ของผู้ปกครองและเด็กและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องในการให้การศึกษาเด็กมีผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้หนังสือ โดยผู้วิจัยได้ผลิตเอกสารเพื่อให้ผู้ปกครองใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการอ่านเขียนให้ลูก ผลการศึกษาพบว่า เด็กที่อยู่ในกลุ่มทดลองมีผลการทดสอบสูงกว่าเด็กกลุ่มควบคุม ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การสอน การกระตุ้น การสนับสนุนและการให้คำชมของผู้ปกครองมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา และยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการพัฒนาการเรียนรู้หนังสือและการประสบความสำเร็จของเด็กในการเรียนที่โรงเรียน

กีปสัน (Gibson, 1992) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและประโยชน์ที่โรงเรียนได้รับ โดยได้ศึกษากระบวนการตัดสินใจของผู้ปกครองเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขเด็กให้ประสบความสำเร็จในการศึกษา บรรยากาศโรงเรียน และผู้นำของโรงเรียน พบว่าผู้ปกครองทั้งหมดต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาของเด็ก การวางแผนการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมและตรงกับความสามารถของผู้ปกครองและบุคลากรของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูมีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียน

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ว่า การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาศึกษา ดังนั้นการสร้างความร่วมมือจากผู้ปกครอง จึงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

ความสามารถด้านสร้างความร่วมมือจากชุมชน

การจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น ต้องให้ชุมชนและสถาบันทางสังคมเข้ามามีบทบาทและตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการตามพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 38 ว่าด้วยการจัดการศึกษา ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 20) ให้มีคณะกรรมการและสำนักการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับดูแลสถานที่สถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา รวมทั้งพิจารณาจัดตั้ง ยุบ รวม หรือ เลิกสถานศึกษา ประสานส่งเสริมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการศึกษาของบุคคล ครอบครัว องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ ที่จัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย รวมทั้งกำกับดูแล หน่วยงานด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมในเขตพื้นที่การศึกษา

อุคร แผ่นพร (2544, หน้า 12) อ้างอิงจาก ทนงศักดิ์ กุ่มไข่น้ำ, 2534, หน้า 76) ได้ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะของการร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับ โอกาส และใช้โอกาสที่ได้รับการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกลึกซึ้ง แก้ไขปัญหาความต้องการของตนโดยการช่วยเหลือจากหน่วยงานนอกน้อยที่สุด

มนครี บุญดี (2544 , หน้า 14) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น คัดสินใจเอง คิดค้นปัญหา และดำเนินการต่าง ๆ รวมทั้งได้กระทำความความต้องการของตนในสถานะของสังคมขณะนั้น เพื่อที่จะพัฒนาตนเอง และสงวนรักษาทรัพยากรและสถาบันต่าง ๆ ในสังคม รวมตลอดทั้งการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลในสังคมด้วย โรงเรียนและชุมชนเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก โรงเรียนและชุมชนควรมีส่วนร่วมในการวางแผน การวางแผนนโยบายการแก้ปัญหา และประเมินผลของโรงเรียนเอง การศึกษาจึงไม่ควรเป็นของนักศึกษา นักวิชาการเท่านั้น ประชาชนควรมีส่วนร่วมกันกำหนดแผนงานของโรงเรียนด้วย โดยยึดถือความต้องการของชุมชน นำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การให้ทุกคนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการภายในโรงเรียนในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทั้งทางตรงและทางอ้อม ร่วมกันวางแผนและปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาอันจะนำไปสู่ความสำเร็จและเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชน งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู มีดังนี้

รจนา สุวรรณภา (2546, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัย ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา 3 ประเด็น กล่าวคือ

1. แนวการจัดการศึกษา ได้แก่ การกำหนดแนวทางวิธีการในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาสารเสพติดใน โรงเรียน เป็นคณะกรรมการประสานงานกับโรงเรียนเกี่ยวกับงานประเพณี หรือกิจกรรมชุมชน รับความรู้ ข่าวสารที่มีประโยชน์ผ่านทางนักเรียน การเยี่ยมชม และการแสดง ความคิดเห็นในการดำเนินงานการจัดการศึกษาของโรงเรียน

2. การบริหารและการจัดการศึกษา ได้แก่ การประชุมรับทราบปัญหาและความต้องการ ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน ใช้บริการอาคารสถานที่ ของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมของชุมชนและการติดตามพฤติกรรมของนักเรียน

3. การระดมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรอื่น ได้แก่ การกำหนดแนวทางและวิธีการใน การขอบริจาคทรัพย์สิน การให้ข้อมูล ค้นหา ภูมิปัญญาท้องถิ่น การใช้บริการวัสดุอุปกรณ์ของ โรงเรียน และเสนอการยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาของโรงเรียน ส่วน ปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนขาด ความต่อเนื่อง ชุมชนไม่กล้าแสดงความคิดเห็น หรือให้คำปรึกษาแนะนำแก่โรงเรียน ชุมชนเข้าใจว่า การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่ของโรงเรียนและชุมชนมีสภาพเศรษฐกิจไม่ดี

สมลักษณ์ ภูคำแสน (2540) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษานโยบายของชุมชนต่อการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการ บริหารงานทั่วไปของโรงเรียนมัธยมศึกษา การบริหารวิชาการ กิจกรรมนักเรียน ระดับมาก ส่วนด้าน อาคารสถานที่ มีความแตกต่างสำหรับการหาสถานที่การจัดสร้าง การใช้อาคารสถานที่การช่วย บำรุงรักษา จะอยู่ในระดับมาก ส่วนการควบคุมและประเมินการใช้อาคารเรียนอยู่ในระดับปาน กลาง การบริหารองค์การแบ่งสายงานและการบริหารงานบุคคลที่มีส่วนร่วมในระดับปานกลาง ปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานั้นเนื่องจากชุมชนในท้องถิ่นที่เป็นที่ตั้งโรงเรียน มัธยมศึกษา มีสภาพเศรษฐกิจไม่ดี จึงไม่สามารถเข้าร่วมการจัดการศึกษากับทางโรงเรียนได้อย่าง เต็มที่ ส่วนบทบาทที่ควรจะเป็นของชุมชนต่อกิจการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ตามความ คิดเห็นของผู้บริหารสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการศึกษาว่า โรงเรียนและชุมชนจะต้อง ร่วมมือกันในทุก ๆ ด้าน ไม่ปล่อยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ดำเนินการจึงจะทำให้การจัดการศึกษา บรรลุจุดมุ่งหมายและนำไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาอย่างแท้จริง

จิรัญญา เวสสุวรรณ (2545, บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองชลบุรี เก็บข้อมูลโดย การสัมภาษณ์และศึกษาเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการเตรียมความพร้อมนั้น ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลพื้นฐาน ประสานงาน ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ สนับสนุนงบประมาณ แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ ให้

ความเห็นชอบในการดำเนินการสร้างความตระหนัก และพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน และชุมชน การตั้งคณะกรรมการ และอนุกรรมการ การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ การจัดทำแผนการดำเนินการ ปัญหาคือ บุคลากรไม่เข้าใจการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนกับชุมชนว่างไม่ตรงกัน และการรวบรวมข้อมูลสารสนเทศไม่สมบูรณ์

2. ด้านการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลพื้นฐานในการดำเนินการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ สาระและผลการเรียนรายปี/ รายภาค คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ปัญหา คือ ระยะเวลาไม่พอเพียง และบุคลากรไม่เข้าใจการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3. ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ชุมชนมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ และรับทราบในการดำเนินการประชาสัมพันธ์หลักสูตร เตรียมอาคารสถานที่ เตรียมบุคลากร พัฒนาแหล่งเรียนรู้และห้องสมุด บริการวัสดุหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน เตรียมงบประมาณ และพัฒนาระบบแนะแนว ปัญหาคือ งบประมาณไม่เพียงพอ

4. ด้านการบริหารหลักสูตร ชุมชนมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ เพื่อสื่อสถานที่และแหล่งการเรียนรู้ สนับสนุนงบประมาณและสื่อวัสดุอุปกรณ์ นิเทศ ติดตาม ประเมินผลในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน จัดกิจกรรม ปัญหาคือ ตัวแทนชุมชนไม่เข้าใจการจัดการเรียนการสอน และงบประมาณไม่เพียงพอ

ศฤงค์ มินทะ (2536, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษาในสังคมไทย แนวคิด ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในอนาคต ผลการวิจัย พบว่า การจัดการศึกษาในอนาคตต้องตั้งอยู่บนหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนสามารถกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน โดยรัฐต้องลดบทบาทควบคุมลงมาเป็น การสนับสนุนและประชาชนเองต้องตระหนักถึงศักยภาพของตนเองและผลักดันตัวเองให้เข้าไปมีส่วนร่วมทั้งในเรื่องของการจัดการศึกษา เรื่องอื่น ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตและชุมชนของตนเองให้มากยิ่งขึ้น

บรูซ (Bruce, 1999, p. 6026-A) ได้ทำการวิจัยบทบาทของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่า ความคาดหวังของโรงเรียนเกี่ยวกับชุมชนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนที่จะมีส่วนร่วมกับทางโรงเรียน สำหรับความคาดหวังของครูใหญ่โรงเรียนประถมศึกษานั้น ผลการวิจัยมีดังนี้ ครูใหญ่คาดหวังที่จะให้ผู้ปกครองของนักเรียนได้มีส่วนร่วมเกี่ยวกับกิจการ หรือวางแผนงานของโรงเรียนให้องค์กรการศาสนา และสถาบันอื่นในสังคม ได้หันมาสนใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ การอบรมสั่งสอนเด็กให้มากยิ่งขึ้นให้มีการทำงานมีความคาบเกี่ยว

ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และอยากให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของเด็กด้วย ครูและผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้ครูใหญ่มีที่พักหรือที่อยู่อาศัยภายในบริเวณโรงเรียน ครูใหญ่มีความเห็นว่า การสื่อความหมายระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีอุปสรรคอย่างหนึ่ง คือ การที่ทำให้ความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งถูกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อันเนื่องมาจากการถ่ายทอดข่าวหรือการส่งข่าวเกิดความผิดพลาด

โกลด์ (Gold, 2000, p. 295) ได้ศึกษาการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาระดับโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยเน้นการให้ความร่วมมือระหว่างชุมชน ผู้ปกครอง และนักศึกษา ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการศึกษาในรัฐฟิลาเดลเฟีย ผลการศึกษาพบว่า การจัดการของชุมชนเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ปกครอง ครอบครัวกับโรงเรียน เพื่อเป้าหมายในการเสริมสร้างการอ่านออกเขียนได้ และการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับชุมชน ทำให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้นการสร้างหุ้นส่วนและความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับนักการศึกษา ทำให้เกิดทรัพยากรที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและวัฒนธรรมให้แก่โรงเรียน

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาการศึกษา เพราะสถานศึกษาและชุมชนเป็นสถาบันที่มีความใกล้ชิดที่ต้องร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ดังนั้นการสร้างความร่วมมือจากชุมชนจึงเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

ความสามารถด้านการสร้างบรรยากาศทางบวกในโรงเรียน

ธเนศ ขำเกิด (2533, หน้า 18-20) กล่าวว่า บรรยากาศในโรงเรียนเป็นสภาวะที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนแล้วส่งผลถึงความรู้สึกของบุคคล การสร้างบรรยากาศที่ดีต้องเกิดจากการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มคือ 1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ บริเวณโรงเรียน อาคารสถานที่ วัสดุครุภัณฑ์ต่าง ๆ โดยมีเครื่องชี้วัดคือ ความร่มรื่น เป็นระเบียบสวยงาม สะอาด 2) สิ่งแวดล้อมทางวิชาการ ได้แก่ การจัดบรรยากาศการเรียนการสอนทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน การจัดบริการส่งเสริมทางวิชาการ และ 3) สิ่งแวดล้อมทางการบริหารและการจัดการ คือการกำหนดนโยบายที่ให้ครูมีส่วนร่วม การนำข้อมูลจากสภาพปัญหาที่กำหนดเป็นนโยบาย และการพัฒนาโรงเรียน การมอบหมายงานที่ชัดเจนและเหมาะสมกับความสามารถ การยกย่องชมเชย สร้างขวัญกำลังใจ ตลอดจนสวัสดิการต่าง ๆ ได้แก่ การร่วมมือของบุคลากร การดำเนินงานอย่างมีระบบ

ภารดี อนันต์นารี (2545, หน้า 17) กล่าวว่าบรรยากาศของโรงเรียน หมายถึง สภาพการปฏิบัติงานร่วมกันโดยรวมในโรงเรียนอันเป็นลักษณะที่แสดงถึงการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับพฤติกรรม

ของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน เพื่อนร่วมงาน ในการสนับสนุน ช่วยเหลือ เพื่อให้ปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ

รรินทิพย์ โพธิ์รัชต์ (2546, หน้า 26) กล่าวว่า บรรยากาศของโรงเรียนหมายถึง ลักษณะของสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนตามการรับรู้ความสามารถของบุคคล และคาดหวังว่าจะเป็นเช่นนั้น ซึ่งเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมภายในองค์กรและมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ส่งผลถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

มิรอส (Mikros, 1970, p. 332) กล่าวว่าบรรยากาศของโรงเรียน หมายถึง คุณลักษณะของความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดจากมวลสมาชิกในโรงเรียนและระหว่างโรงเรียนกับผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียน เช่น การที่ครูต่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีทัศนคติและพฤติกรรมอื่น ๆ ต่อกัน

จากความหมายบรรยากาศของโรงเรียนข้างต้นจึงสรุปได้ว่า การสร้างบรรยากาศทางบวกในโรงเรียน หมายถึงสภาพการปฏิบัติงานร่วมกัน โดยรวมในโรงเรียนอันเป็นลักษณะที่แสดงถึงความสัมพันธ์เกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน เพื่อนร่วมงาน ในการสนับสนุน ช่วยเหลือครู เพื่อให้ปฏิบัติงานประสบความสำเร็จ

งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรการสร้างบรรยากาศทางบวกของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู มีดังนี้

จันทราณี สงวนนาม (2533, หน้า 149) ได้ศึกษาวิจัยพบว่า บรรยากาศโรงเรียนเป็นตัวแปรที่ทำนายความสำเร็จของโรงเรียน กล่าวคือ หากบรรยากาศขององค์กรดีทุกคนมีความพึงพอใจ ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ฮอย (Hoy, 1990, pp. 260-270) ได้วิจัยเปรียบเทียบบรรยากาศองค์กรและสุขภาพโรงเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและจิตผูกพันของครู โดยใช้โรงเรียนมัธยมศึกษา 58 โรงเรียน เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลปรากฏว่า ทั้งบรรยากาศองค์กรและสุขภาพโรงเรียนสามารถทำนายจิตผูกพันของครูได้

ลี, เดดริค และสมิธ (Lee, Dedrick, & Smith, 1991, pp. 190-208) ได้พบว่าสิ่งแวดล้อมในโรงเรียนที่ให้ความร่วมมือและสนับสนุน และการเปิดโอกาสให้ครูมีอิสระในการจัดชั้นเรียนจะสนับสนุนการรับรู้ความสามารถและความพึงพอใจในงานของครูที่สอนในระดับมัธยมศึกษา

โอเจอร์ (Ojura, 1999, p. 4358-9-A) พบว่า ครูที่รับรู้ความสามารถในระดับสูงจะได้รับอิทธิพลจากการสนับสนุนของเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเป็นบรรยากาศของโรงเรียนที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนและมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมที่ส่งผลถึงความสำเร็จ

ธีระ สรแก้ว (Theera Sornkaew, 1987 อ้างถึงใน วรรณพร สุขอนันต์, 2541, หน้า 58) ได้ทำการวิจัย พบว่า บรรยากาศขององค์การมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับความสำเร็จขององค์การ ทุกคนในองค์การไม่สามารถคาดหวังได้ว่า องค์การจะปฏิบัติงานได้ผลสูงระดับใดจนกว่าคนในองค์การจะมีความรู้สึกที่ดีต่อสภาพแวดล้อมขององค์การ

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้น สรุปได้ การสร้างบรรยากาศทางบวกในโรงเรียน เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ความสามารถในตนเองของครู

ตอนที่ 4 เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA)

การวิเคราะห์องค์ประกอบเป็นวิธีการทางสถิติที่ใช้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ชุดหนึ่งที่เกิดจากตัวแปรแฝงหรือคุณลักษณะแฝงที่เป็นองค์ประกอบรวมอย่างไร การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ซึ่งมีหลักการเบื้องต้นของการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันนั้น ผู้วิจัยต้องมีสมมติฐานภายใต้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีว่า มีองค์ประกอบใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรสังเกตได้ องค์ประกอบใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กัน เพื่อทราบโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร โดยกำหนดเป็นโมเดลองค์ประกอบ

วัตถุประสงค์ของการใช้ CFA มี 3 ข้อเช่นเดียวกับ EFA ประการแรกเพื่อตรวจสอบทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์องค์ประกอบ ประการที่สองเพื่อสำรวจและระบุองค์ประกอบ และประการที่สาม ใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างตัวแปรใหม่ แต่เทคนิค CFA นี้สามารถใช้วิเคราะห์ข้อมูล โดยมีข้อดกลงเบื้องต้นน้อยกว่าเทคนิค EFA เช่น ส่วนที่เป็นความคลาดเคลื่อนอาจสัมพันธ์กันได้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 150)

ในปัจจุบันนักวิจัยนิยมใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542, หน้า 156) คุณสมบัติที่เป็นจุดเด่นของเทคนิค CFA มีดังนี้

1. ข้อดกลงเบื้องต้นของเทคนิค CFA มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุดได้แก่

- 1.1 ตัวแปรสังเกตได้เป็นผลโดยตรงจากองค์ประกอบร่วม (Common Factors)
- 1.2 ตัวแปรสังเกตได้เป็นผลโดยตรงจากองค์ประกอบเฉพาะ (Unique Factors)
- 1.3 อาจมีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบร่วม
- 1.4 ความคลาดเคลื่อนของตัวแปรมีความสัมพันธ์กันได้

2. เทคนิค CFA เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีพื้นฐานทฤษฎีรองรับ

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิค CFA แปลความหมายได้ง่าย

4. เทคนิค CFA มีกระบวนการตรวจสอบความตรงได้ชัดเจน

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิค CFA ได้ค่าประมาณพารามิเตอร์และผลการทดสอบนัยสำคัญของพารามิเตอร์

จากข้อสรุปเบื้องต้นเห็นได้ว่าเทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบ CFA ชาร์ฟิลด์ และคอลลินส์ (Chatfield & Collins, 1980, p. 89) ได้นำเสนอเนื้อหาของการวิเคราะห์ด้วยเทคนิค CFA โดยสังเขปดังนี้ คือ

เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันมีจุดประสงค์ดังนี้

1. เพื่อสำรวจและระบุองค์ประกอบร่วมที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้

2. เพื่อทดสอบสมมติฐานเกี่ยวกับแบบแผนและ โครงสร้างความสัมพันธ์ของข้อมูลภายใต้กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎี

3. เพื่อสร้างตัวแปรใหม่

ข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน มีข้อตกลงเบื้องต้นใหญ่ ๆ 2 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติ

วิธี CFA มีข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติทั่วไป 3 ประการดังนี้ ข้อมูลควรมีลักษณะการแจกแจงเป็นปกติ (Normal Distribution) มีความเป็นเอกพันธ์ของการกระจาย (Homoscedasticity) และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแต่ละคู่เป็นแบบเส้นตรง (Linear Relationship) เนื่องจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเป็นการแก้สมการถดถอยหลาย ๆ สมการ นั่นเอง

1.1 โมเดล CFA มีเทอมความคลาดเคลื่อน (Error Terms) ที่เรียกว่าเศษเหลือข้อตกลงเบื้องต้นทั่ว ๆ ไป ในเรื่องเทอมความคลาดเคลื่อนมีว่า

1.1.1 ต้องไม่สัมพันธ์กับตัวแปรแฝงใด ๆ ในโมเดล

1.1.2 เป็นอิสระจากเทอมความคลาดเคลื่อนตัวอื่น ๆ

1.1.3 มีลักษณะการแจกแจงปกติ

1.2 กลุ่มตัวอย่างควรมีการแจกแจงแบบเชิงเส้นกำกับ (Bollen, 1989) กล่าวคือค่าสถิติไค-สแควร์ มีแนวโน้มที่จะมีค่าสูง ทำให้ค่าสถิติไค-สแควร์ มีโอกาสให้ค่านัยสำคัญ ($p \leq .05$) การวิเคราะห์ข้อมูล (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ซึ่งชี้ว่าโมเดลองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ไม่สอดคล้องกัน ส่วนกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก (น้อยกว่า 100 หน่วยตัวอย่าง) มีความน่าจะเป็นที่จะปฏิเสธโมเดลที่ไม่ถูกต้อง (True Model) มากขึ้น (West, Finch, & Guran, 1995) หรืออาจกล่าวได้

ว่าการใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กมีความเสี่ยงในการเกิดความคลาดเคลื่อนประเภทที่ 2 (Type II Error) เพิ่มขึ้น

การฝ่าฝืนข้อตกลงเบื้องต้นเหล่านี้อาจทำให้โมเดลองค์ประกอบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และอาจทำให้ดัชนีวัดความสอดคล้องให้ค่าไม่ดีนัก รวมทั้งผู้วิจัยอาจสรุปโครงสร้างองค์ประกอบไม่ถูกต้อง ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงแล้ว โครงสร้างองค์ประกอบนั้นถูกต้อง

2. ข้อตกลงเบื้องต้นเรื่องประมาณค่าพารามิเตอร์

วิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML) เท่านั้น เนื่องจากผู้ใช้วิธี CFA ประมาณค่าพารามิเตอร์แบบนี้มากที่สุด (Chou & Bentler, 1995) เพราะเป็นวิธีที่มีความแข็งแกร่งต่อการฝ่าฝืนข้อตกลงมากกว่าการประมาณค่าพารามิเตอร์แบบอื่น ๆ (Bollen, 1989; West et al., 1995) วิธี ML มีข้อตกลงดังนี้

2.1 ไม่มีข้อคำถามเดี่ยว ๆ หรือข้อคำถามกลุ่มใด อธิบายข้อคำถามอื่นในกลุ่มข้อมูลได้อย่างสมบูรณ์ (Bollen, 1989) คะแนนจากข้อคำถามต้องมีลักษณะการแจกแจงปกติพหุนาม (West et al., 1995) ข้อตกลงเบื้องต้นข้อแรกแสดงให้เห็นว่า ข้อคำถามในเครื่องมือต้องไม่ซ้ำซ้อนกัน (มีความสัมพันธ์กันสูง) วิธี ML ไม่มีความแข็งแกร่งต่อการฝ่าฝืนข้อตกลงเบื้องต้น ดังนั้นไม่ควรใช้ข้อคำถามที่มีความสัมพันธ์กันตั้งแต่ .09 ขึ้นไป ประมาณค่าพารามิเตอร์ (Aroian & Norris, 2001) ส่วนข้อตกลงเบื้องต้นข้อสองเป็นเรื่องที่ปฏิบัติยาก แต่วิธี ML มีความแข็งแกร่งต่อการฝ่าฝืนข้อตกลงเบื้องต้น (Chou & Bentler, 1995) เว้นแต่กรณีใช้กลุ่มตัวอย่างน้อย 100-200 หน่วยตัวอย่างขึ้นไป หรือในกรณีตรวจสอบเครื่องมือที่มีตั้งแต่ 3 องค์ประกอบขึ้นไป ควรใช้กลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 500 หน่วยตัวอย่างขึ้นไป (Aroian & Norris, 2001)

หลักการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน

1. การกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดล CFA

โมเดลในตระกูล CFA มี 4 โมเดล คือโมเดลการวัดองค์ประกอบเดียวคอนเจนเนอริก โมเดลการวัดพหุองค์ประกอบคอนเจนเนอริก โมเดลการวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบ และ โมเดลหลากหลายลักษณะหลายวิธี ซึ่งในงานวิจัยนี้ใช้โมเดลวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบ ผู้วิจัยต้องสร้างโมเดลนี้โดยมีทฤษฎีและหลักฐานการวิจัยที่เกี่ยวข้องสนับสนุน เมื่อได้โมเดล CFA แล้วจึงนำโมเดลมากำหนดข้อมูลจำเพาะเพื่อใส่เป็นข้อมูลให้โปรแกรมลิสเรลทำงาน ข้อมูลจำเพาะที่ต้องกำหนดตามโมเดลได้แก่ จำนวนองค์ประกอบรวม ค่าความแปรปรวน- ความแปรปรวนร่วมระหว่างองค์ประกอบรวมหรือค่าของสมาชิกในเมทริกซ์ PH ของโปรแกรม LISREL เส้นทางอิทธิพลระหว่างองค์ประกอบรวม (K) และตัวแปรสังเกตได้ (X) หรือค่าของสมาชิกในเมทริกซ์ LX ของโปรแกรม LISREL และค่าความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วม ระหว่างเทอมความ

คลาดเคลื่อนของตัวแปรสังเกตได้ (X) หรือค่าของสมาชิกในเมทริกซ์ TD ของโปรแกรม LISREL (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 151-152)

2. การระบุความเป็นได้ค่าเดียวของของโมเดล (Model Identification)

การระบุว่าโมเดลองค์ประกอบนั้นสามารถนำมาประมาณค่าพารามิเตอร์ได้เป็นค่าเดียวหรือไม่ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) สำหรับการวิเคราะห์โมเดล CFA ผู้วิจัยต้องการทดสอบโมเดลระบุเกินพอดี (Over Identification Model) ที่มีจำนวนพารามิเตอร์ที่ทราบค่า มากกว่าจำนวนที่ไม่ทราบค่า เช่น น้ำหนักองค์ประกอบ ความคลาดเคลื่อนในการวัด เป็นต้น ส่วนกรณีจำนวนพารามิเตอร์ที่ทราบค่าน้อยกว่าจำนวนพารามิเตอร์ที่ไม่ทราบค่า เรียกว่าโมเดลระบุไม่พอดี (Under Identification Model) แต่ถ้าจำนวนพารามิเตอร์ที่ทราบค่าเท่ากับจำนวนพารามิเตอร์ที่ไม่ทราบค่า เรียกว่าโมเดลระบุพอดี (Just Identification Model) โปรแกรมลิสเรลไม่สามารถประมาณค่าพารามิเตอร์ในโมเดลไม่พอดี และให้ค่าประมาณพารามิเตอร์ในโมเดลระบุพอดีได้ไม่ดี วิธี CFA สามารถทดสอบโมเดลองค์ประกอบได้ดีเฉพาะกับโมเดลระบุเกินพอดีเท่านั้น

หลักทั่วไปในการกำหนดความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดล ผู้วิจัยควรมีตัวแปรสังเกตได้อย่างน้อย 3 ตัวต่อตัวแปรแฝง 1 ตัว ที่เรียกว่า กฎสามตัวบ่งชี้ (Three Indicator Rule) แล้วกำหนดให้ตัวบ่งชี้ 1 ตัว เป็นตัวแปรอ้างอิงหรือการทำให้ตัวแปรแฝงเป็นค่ามาตรฐาน โดยกำหนดให้ค่าพารามิเตอร์ของตัวแปรอ้างอิงเท่ากับ 1.00 การใช้ตัวแปรบ่งชี้หลายตัววัดตัวแปรแฝงหนึ่งตัว ทำให้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลถูกต้องมากขึ้น ค่าพารามิเตอร์แม่นยำขึ้นและค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้เพิ่มขึ้น (Marh, 1998) ดังนั้นโมเดลที่มีจำนวนตัวแปรสังเกตได้น้อยกว่า (Kenny & McCoach, 2003) โมเดลองค์ประกอบมีตัวแปรสังเกตได้ตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไปต่อตัวแปรแฝง 1 ตัว จึงเป็น โมเดลระบุเกินพอดี

การระบุความเป็นไปได้ค่าเดียวของโมเดลค่อนข้างซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับค่าสถิติหลายตัว ในบางครั้งโมเดลในแผนผังเป็นโมเดลระบุเกินพอดี แต่ระหว่างการประมาณค่าพารามิเตอร์ อาจพบว่าเป็นโมเดลระบุไม่พอดีก็ได้ เนื่องจากสัมประสิทธิ์ระหว่างตัวบ่งชี้มีค่าสูงและลักษณะการแจกแจงของตัวแปรสังเกตได้ไม่เป็นแบบปกติ ในกรณีเช่นนี้ผู้วิจัยต้องกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดลให้เหมาะสม (อาจกำหนดให้ความคลาดเคลื่อนในการวัดสัมพันธ์กัน) หรือตัดตัวแปรสังเกตได้บางตัวออกจากการวิเคราะห์ข้อมูล

3. การประมาณค่าพารามิเตอร์ (Estimating the Parameter)

การประมาณค่าพารามิเตอร์ของโมเดลเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการแก้

สมการโครงสร้างเพื่อหาค่าพารามิเตอร์ซึ่งเป็นตัวไม่ทราบค่าในสมการ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) เป็นการดำเนินการโดยเครื่อง (การประมาณค่าพารามิเตอร์ได้จากการใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ความแปรปรวนร่วมของตัวแปรสังเกตได้หรือข้อคำถาม) ประมาณค่าพารามิเตอร์ของประชากร เช่น ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ ค่าเศษเหลือ เป็นต้น

กระบวนการประมาณค่าพารามิเตอร์มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง 2 เรื่อง ดังนี้

3.1 เรื่องความลำเอียง หรือค่าที่ประมาณได้เท่ากับค่าพารามิเตอร์จริง ๆ หรือไม่ผู้วิจัยพิจารณาจากค่าสถิติทดสอบนัยสำคัญของค่าพารามิเตอร์ ค่าสถิติทดสอบนัยสำคัญเหล่านี้ชี้ว่าค่าพารามิเตอร์ที่ประมาณได้มีโอกาสผิดพลาดเท่าใด

3.2 เรื่องประสิทธิภาพในการประมาณค่าพารามิเตอร์ วิธีที่ใช้ประมาณค่าพารามิเตอร์มีประสิทธิภาพมากที่สุดแล้วหรือยัง (Long, 1983) หรืออาจกล่าวได้ว่าโมเดลองค์ประกอบนี้สอดคล้องกับข้อมูลดีแล้วหรือยังมีโมเดลทางเลือกอื่นที่สอดคล้องกับข้อมูลมากกว่าหรือไม่ ควรพิจารณาจากค่าสถิติวัดความสอดคล้องของ โมเดล

4. การประเมินความสอดคล้องของ โมเดล (Evaluating the Data – Model Fit) ผู้วิจัยประเมินความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบ โดยพิจารณาจากค่าสถิติต่าง ๆ ในผลการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติเหล่านี้ใช้เป็นหลักฐานสนับสนุนว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ หรือแนะนำว่าโมเดลไม่สอดคล้องกับข้อมูลอย่างไร ซึ่งในกรณีโมเดลไม่สอดคล้องกับข้อมูลต้องปฏิเสธ โมเดลองค์ประกอบตามสมมติฐานหรืออาจใช้ค่าสถิติที่ให้มากับผลการวิเคราะห์ประกอบการตัดสินใจกำหนดข้อมูลเฉพาะของโมเดลหรือปรับโมเดลใหม่

ขั้นแรกในการประเมินความสอดคล้องของโมเดล ต้องตรวจสอบว่าค่าพารามิเตอร์ที่ประมาณได้สมเหตุสมผลหรือไม่ เป็นไปตามทฤษฎีที่คาดหวังไว้หรือไม่ แต่ถ้าพบกรณีต่อไปนี้ อาจเกิดจากการกำหนดข้อมูลเฉพาะของโมเดลองค์ประกอบไม่ถูกต้อง

4.1 ค่าพารามิเตอร์มีค่ากลับกัน เช่น ค่าน้ำหนักองค์ประกอบเป็นบวกทั้ง ๆ ที่ตามทฤษฎีต้องมีค่าเป็นลบ เป็นต้น

4.2 ค่าพารามิเตอร์น้อยเกินไป มากเกินไป หรือไม่เหมาะสม (เช่น ค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบมีค่าติดลบ ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบมีค่ามากกว่า 1.00 เป็นต้น)

4.3 ค่าความคลาดเคลื่อนในรูปคะแนนมาตรฐานมากกว่าปกติ (มีค่าเกินกว่า 2.00)

4.4 ค่าประมาณความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้เป็นลบ หรือใกล้ ๆ 0 หรือมากกว่า 1.00 การตรวจสอบค่าสถิติวัดความสอดคล้องของโมเดลหลายตัว เพราะ โมเดลองค์ประกอบที่มีค่าพารามิเตอร์สมเหตุสมผล อาจสอดคล้องกับข้อมูลไม่ดีก็ได้ (Mueller, 1996) ปัจจุบันไม่มีข้อสรุป

ที่ชัดเจนว่าค่าสถิติตัวใดดีที่สุด โปรแกรมลิสเรลกำหนดค่าสถิติเหล่านี้ให้โดยอัตโนมัติ ควรพิจารณาเลือกใช้ค่าสถิติเอง

ในยุคแรกวิชาการรายงานค่าสถิติวัดความสอดคล้องได้แก่ ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square Goodness of Fit Statistic) ค่าสถิติไค-สแควร์ใช้ทดสอบสมมติฐานทางสถิติที่ขึ้นกับความกลมกลืนมีค่าเป็นศูนย์หรือโมเดลองค์ประกอบตามทฤษฎีที่เป็นสมมติฐานการวิจัยสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ค่าสถิติไค-สแควร์ที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$) เป็นสิ่งบ่งชี้ว่าโมเดลองค์ประกอบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพราะว่ามีผู้วิจัยต้องการยืนยันสมมติฐานศูนย์ (Null Hypothesis)

ค่าสถิติไค-สแควร์ขึ้นอยู่กับขนาดกลุ่มตัวอย่างและการฝ่าฝืนข้อตกลงเบื้องต้น เรื่องการแจกแจงปกติพหุนาม ในกรณีที่ใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ (มากกว่า 500 หน่วยตัวอย่างขึ้นไป) สถิติไค-สแควร์ อาจเสนอแนะว่าให้ปฏิเสธโมเดลองค์ประกอบที่มีความเป็นไปได้ในทางทฤษฎี (Plausible Model) เนื่องจากเมื่อกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ ความแตกต่างระหว่างโมเดลองค์ประกอบกับโมเดลข้อมูลเชิงประจักษ์มีเพียงเล็กน้อย ก็ทำให้ค่าสถิติไค-สแควร์มีนัยสำคัญทางสถิติ (Wang, 1996) จึงไม่ควรใช้สถิติไค-สแควร์เพียงค่าเดียวในการสรุปความสอดคล้องระหว่างโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Bollen & Long, 1993)

ค่าสถิติไค-สแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-Square) เป็นอัตราส่วนระหว่างค่าสถิติไค-สแควร์กับจำนวนองศาอิสระ (χ^2/df) โดยหลักทั่วไป ถ้าค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์น้อยกว่า 3.00 ถือว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Mueller, 1996)

ค่าไค-สแควร์สอดแทรก (Nested Chi-square) หรือการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าสถิติไค-สแควร์ ซึ่งใช้สำหรับเปรียบเทียบโมเดลคู่แข่ง (Competing Models) ว่าโมเดลใดสอดคล้องกับข้อมูลมากกว่ากัน การคำนวณใช้วิธีนำค่าสถิติไค-สแควร์และองศาอิสระของโมเดลหนึ่งตั้งลบด้วยค่าสถิติไค-สแควร์และองศาอิสระของอีกโมเดลหนึ่ง ถ้าค่าไค-สแควร์สอดแทรกมีนัยสำคัญทางสถิติ โมเดลที่มีค่าไค-สแควร์น้อยกว่าสอดคล้องกับข้อมูลมากกว่าโมเดลที่มีค่าไค-สแควร์สอดแทรกที่ใช้เปรียบเทียบโมเดล 2 โมเดลของค่าไค-สแควร์สอดแทรกมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าโมเดล 2 องค์ประกอบสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์มากกว่าโมเดล 1 องค์ประกอบ (Aroian & Norris, 2001 citing Aroian et al., 1997)

การตรวจสอบความตรงของโมเดล CFA

การตรวจสอบความตรงของโมเดล หรือการตรวจสอบความกลมกลืนระหว่างข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดลสมมติฐาน สามารถตรวจสอบจากค่าสถิติ 5 วิธี คือ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 52-57)

1. ตรวจสอบความคลาดเคลื่อนมาตรฐานและสหสัมพันธ์ของการประมาณค่าพารามิเตอร์ (Standard Errors and Correlation of Estimates) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมลิสรจะให้ค่าประมาณพารามิเตอร์ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน ค่าสถิติที่ และสหสัมพันธ์ระหว่างค่าประมาณ ถ้าค่าประมาณที่ได้ไม่มีนัยสำคัญแสดงว่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานมีขนาดใหญ่ และโมเดลการวิจัยอาจยังไม่พอดี ถ้าสหสัมพันธ์ระหว่างค่าประมาณมีค่าสูงมากเป็นสัญญาณแสดงว่าโมเดลการวิจัยใกล้เคียงไม่เป็นบวกแน่นอน และเป็น โมเดลที่ไม่พอดี

2. สหสัมพันธ์พหุคูณและสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (Multiple Correlation and Coefficients of Determination) ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมลิสรจะให้ค่าสหสัมพันธ์พหุคูณ และสัมประสิทธิ์การพยากรณ์สำหรับตัวแปรสังเกตได้แยกทีละตัว และรวมทุกตัวรวมทั้งสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ของสมการ โครงสร้างด้วย ค่าสถิติเหล่านี้ควรมีค่าสูงสุดไม่เกินหนึ่ง และค่าที่สูงแสดงว่า โมเดลมีความตรง

3. ค่าสถิติวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Measures) ค่าสถิติในกลุ่มนี้เป็นค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดลเป็นภาพรวมทั้งโมเดลค่าสถิติในกลุ่มนี้มี 4 ประเภท ถ้าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว ค่าทางสถิติที่พิจารณาเป็นดังนี้

3.1 ค่าสถิติไค-สแควร์ (Chi-square Statistics) ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าสูงมาก แสดงว่าฟังก์ชันความกลมกลืนมีค่าแตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นั่นคือ โมเดลลิสรไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ถ้าค่าสถิติไค-สแควร์มีค่าต่ำมาก ยังมีค่าใกล้เคียงศูนย์มากเท่าไร แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ชาริสและสตรัคฮอร์ท (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542 อ้างอิงจาก Saris & Stronkhorst, 1984, p. 200) เสนอว่าค่าไค-สแควร์ ควรมีค่าเท่ากับ องศาอิสระ สำหรับโมเดลที่มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในการใช้ค่าสถิติไค-สแควร์ต้องใช้ด้วยความระมัดระวังตามข้อตกลงเบื้องต้น 4 ประการ ดังต่อไปนี้

- 3.1.1 ตัวแปรภายนอกสังเกตได้ต้องมีการแจกแจงปกติ
- 3.1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลต้องใช้เมทริกซ์ความแปรปรวน- ความแปรปรวนร่วม
- 3.1.3 ขนาดของกลุ่มตัวอย่างควรมีขนาดใหญ่
- 3.1.4 ฟังก์ชันความกลมกลืนมีค่าเป็นศูนย์จริงตามสมมติฐานที่ใช้ทดสอบ

3.2 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness-of-Fit Index: GFI) ดัชนี GFI จะมีค่าอยู่ระหว่าง 0 -1 และเป็นค่าที่ไม่ขึ้นอยู่กับขนาดกลุ่มตัวอย่าง แต่ลักษณะการแจกแจงขึ้นอยู่กับขนาดกลุ่มตัวอย่าง GFI ที่เข้าใกล้ 1.00 แสดงว่า โมเดลลิสรสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3.3 ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (Adjusted Goodness – of - Fix Index: AGFI) เมื่อนำดัชนี GFI มาปรับแก้ โดยคำนึงถึงขนาดขององศาอิสระซึ่งรวมทั้งจำนวนตัวแปรและขนาดกลุ่มตัวอย่าง ค่าดัชนี AGFI มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับดัชนี GFI

3.4 ดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษส่วนเหลือ (Root mean Squared Residual: RMR) ดัชนี RMR เป็นดัชนีที่ใช้เปรียบเทียบระดับความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ของโมเดลสองโมเดล เฉพาะกรณีที่เป็นการเปรียบเทียบโดยใช้ข้อมูลชุดเดียวกัน ส่วนดัชนี GFI และ AGFI สามารถใช้เปรียบเทียบได้ทั้งข้อมูลชุดเดียวกันและข้อมูลต่างชุดกัน ค่าดัชนี RMR ยิ่งเข้าใกล้ศูนย์ แสดงว่าโมเดลมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

4. การวิเคราะห์เศษเหลือหรือความคลาดเคลื่อน (Analysis of Residuals) ประกอบด้วย

4.1 เมทริกซ์เศษเหลือเมทริกซ์ความคลาดเคลื่อนในการเปรียบเทียบความกลมกลืน (Fitted Residuals Matrix) หมายถึง เมทริกซ์ที่เป็นผลต่างของ เมทริกซ์ S และ Σ ถ้าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูล ค่าความคลาดเคลื่อนในรูปคะแนนมาตรฐานไม่ควรมีค่าเกิน 2.00 ถ้ายังมีค่าเกิน 2.00 ต้องปรับโมเดล

4.2 คิวพล็อต (Q-Plot) เป็นกราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อนกับค่าควอนไทล์ปกติ (Normal Quantiles) ถ้ากราฟมีความชันมากกว่าเส้นทแยงมุมที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการเปรียบเทียบ แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5. ค่ารากกำลังสองของค่าความแตกต่างโดยประมาณ (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) ค่าสถิติตัวนี้ถูกพัฒนามาจากความเชื่อเกี่ยวกับข้อดคลงเบื้องต้นของค่าไค-สแควร์ ที่ว่าโมเดลการวิจัยมีความตรงนั้นไม่สอดคล้องกับความจริง จึงปรับปรุงสูตรการคำนวณ โดยการประมาณค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการที่โมเดลไม่เป็นจริงในกลุ่มประชากรเข้ามาพิจารณาด้วย และเรียกชื่อค่าสถิติตัวนี้ว่า ฟังก์ชันความแตกต่างจากประชากร (Population Discrepancy Function: PDF) เนื่องจาก เมื่อเพิ่มจำนวนพารามิเตอร์อิสระ ค่าสถิติมีค่าลดลง เพราะค่าสถิติขึ้นอยู่กับองศาอิสระ จึงพัฒนาสูตรต่อไปโดยคิดค่าฟังก์ชันความแตกต่างจากประชากรต่อหน่วยขององศาอิสระอันเป็นที่มาของค่ารากเฉลี่ยกำลังสองของค่าความแตกต่างโดยประมาณ ซึ่งบรรวน และคูเต็ด เสนอให้อ่านค่า RMSEA ที่ .05 แสดงว่ามีความสอดคล้องมาก ถ้าค่าที่ได้สูงขึ้นถึง .08 แสดงว่าเกิดความคลาดเคลื่อนขึ้นในการประมาณค่าประชากร (Joreskog & Sorborn, 1993, p. 124)

6. ดัชนีตัดแปร โมเดล (Model Modification) ใช้เพื่อปรับ โมเดลให้มีความกลมกลืนดีขึ้น ดัชนีแปร โมเดลเป็นค่าสถิติเฉพาะสำหรับพารามิเตอร์แต่ละตัวมีค่าเท่ากับค่าไค-สแควร์ที่จะลดลง เมื่อกำหนดให้พารามิเตอร์ตัวนั้นเป็นพารามิเตอร์อิสระ

การทดสอบความแตกต่างของโมเดล การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมลิสเรล ผู้วิเคราะห์สามารถเปรียบเทียบโมเดลที่กำหนดตั้งแต่สองโมเดลขึ้นไป ถ้ารูปแบบเหล่านั้นเป็นรูปแบบหนึ่งอยู่ภายใต้ (Nested) อีกรูปแบบหนึ่ง การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างโมเดลทำได้หลายวิธี แต่วิธีที่นิยมใช้ได้แก่ การหาผลต่างของค่าไค-สแควร์ และผลต่างขององศาอิสระโดยการเปรียบเทียบผลต่างของค่าไค-สแควร์กับค่าวิกฤตไค-สแควร์ที่ได้จากการเปิดตารางด้วยค่าผลต่างขององศาอิสระนั้น ถ้าผลต่างของค่าไค-สแควร์สูงกว่าค่าวิกฤต แสดงว่า มีความแตกต่างระหว่างรูปแบบเกิดขึ้น

ผลการวิเคราะห์โมเดล CFA ด้วยโปรแกรมลิสเรล มีดังนี้

1. เมทริกซ์ LX ซึ่งเป็นค่าประมาณพารามิเตอร์น้ำหนักองค์ประกอบพร้อมด้วยค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน และค่าสถิติ t

เมื่อ ξ แทน ตัวแปรภายนอกแฝง

η แทน ตัวแปรภายในแฝง

Y แทน ตัวแปรแฝงภายในสังเกตได้

ϵ แทน ความคลาดเคลื่อนในการวัดตัวแปร Y

ζ แทน เวกเตอร์ความคลาดเคลื่อนของตัวแปร η

จากโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง แสดงให้เห็นว่า

องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (ξ_1, ξ_2) แสดงออก หรือมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบอันดับแรก (η_1, η_2, η_3) ซึ่งมีอิทธิพลต่อตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัว ตามโมเดลนี้ต้องกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดล โดยกำหนดรูปแบบและสถานะของเมทริกซ์พารามิเตอร์รวม 6 เมทริกซ์ คือ LY, BE, PS, TE, GA และ PH

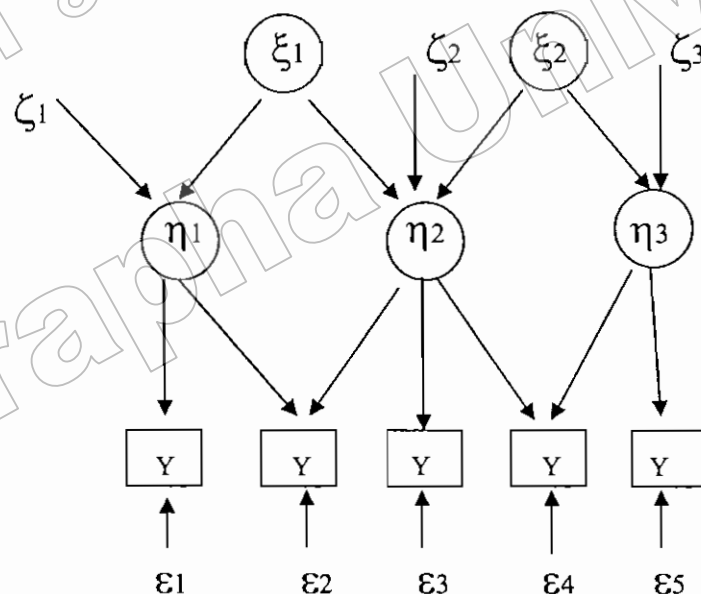
2. เมทริกซ์ PH ซึ่งเป็นเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ กรณีนักวิจัยกำหนดโมเดลให้องค์ประกอบเป็นอิสระต่อกัน ค่าพารามิเตอร์นอกแนวทแยงในเมทริกซ์ PH จะมีค่าเป็นศูนย์ทั้งหมด

3. เมทริกซ์ TD ซึ่งเป็นเมทริกซ์ความแปรปรวน-ความแปรปรวนร่วมของเทอมความคลาดเคลื่อนและกำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ในกรณีที่ความคลาดเคลื่อนไม่สัมพันธ์กัน เมทริกซ์ TD จะเป็นเมทริกซ์แนวทแยง และค่าพารามิเตอร์รวมกับกำลังสองของสัมประสิทธิ์พหุคูณ ในกรณีที่มีความคลาดเคลื่อนไม่สัมพันธ์กัน เมทริกซ์ TD จะเป็นเมทริกซ์แนวทแยงและค่าพารามิเตอร์รวมกับกำลังสองของสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณจะมีค่าเป็นหนึ่ง นอกจากนี้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็นด้วยบอกค่าความตรงของตัวแปรอีกด้วย

4. ค่าดัชนีตรวจสอบความตรงของโมเดล CFA แบบต่าง ๆ รวมถึงการวิเคราะห์เศษเหลือและกราฟเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐาน ค่าดัชนีวัดด้วยไค-สแควร์มีค่าต่ำ และเส้นกราฟเศษเหลือในรูปคะแนนมาตรฐานกับควอนไทล์ปกติจะมีความชันกว่าเส้นทแยงมุม จึงสรุปได้ว่าโมเดลสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

5. เมทริกซ์คะแนนองค์ประกอบ เป็นเมทริกซ์ที่นำไปใช้ในการสร้างสเกลองค์ประกอบ การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับสอง (Second Order Factor Analysis)

การวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับสอง เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบจากชุดขององค์ประกอบ ซึ่งได้จากการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับแรก การวิเคราะห์นี้นิยมใช้เมื่อนักวิจัยใช้วิธีวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับแรก และหมุนแกนแบบมุมแหลม (Oblique Rotation) และได้ผลว่ายังมีองค์ประกอบจำนวนมาก และทุกองค์ประกอบต่างมีความสัมพันธ์กัน (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 42-43 อ้างอิงจาก Kerlinger, 1973, pp. 674-676) ซึ่งโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบอันดับที่สองแสดงดังภาพที่ 8 ดังนี้ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542, หน้า 44)

ภาพที่ 8 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสอง

เมื่อ ξ แทน ตัวแปรภายนอกแฝง
 η แทน ตัวแปรภายในแฝง
 Y แทน ตัวแปรแฝงภายในสังเกตได้

ε แทน ความคลาดเคลื่อนในการวัดตัวแปร Y

ζ แทน เวกเตอร์ความคลาดเคลื่อนของตัวแปร η

จากโมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง แสดงให้เห็นว่า

องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับที่สอง (ξ_1, ξ_2) แสดงออก หรือมีอิทธิพลต่อองค์ประกอบอันดับแรก (η_1, η_2, η_3) ซึ่งมีอิทธิพลต่อตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัว ตามโมเดลนี้ต้องกำหนดข้อมูลจำเพาะของโมเดล โดยกำหนดรูปและสถานะของเมทริกซ์พารามิเตอร์รวม 6 เมทริกซ์ คือ LY, BE, PS, TE, GA และ PH

สรุปได้ว่าวิธี CFA ช่วยให้ผู้วิจัยมีเครื่องมือทางสถิติสำหรับการตรวจสอบโครงสร้างของโมเดลองค์ประกอบตามสมมติฐานได้แม่นยำยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับนักพัฒนาแบบทดสอบนำไปใช้ตรวจสอบองค์ประกอบของแบบทดสอบเพื่อยืนยันองค์ประกอบตามทฤษฎีในการนำ CFA ไปใช้พัฒนางานวิจัยให้มีคุณภาพดีขึ้น แต่ควรพึงระลึกถึงไว้เสมอว่าวิธีการ CFA มีความเสี่ยงที่จะเกิดความคลาดเคลื่อนประเภทที่ 2 ได้เช่นกัน